

ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

3 - قىسىم

(بىر مەۋسۈملۈك ئوقۇشلۇق)

كۆپەيتىش

بۆلۈش

تۈركىستان باھارى نەشرىياتى

ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

3 - قىسىم

(بىر مەۋسۇملۇق ئوقۇشلۇق)

تۈركىستان باھارى نەشرىياتى

مۇندەرىجە

2..... كۆپەيتىش

11..... قىزىقارلىق ماتېماتىكا

15..... بىردىن ئالتىگىچە كۆپەيتىش كەرىلىرى

25..... جىسىملارنى كۈزۈتۈش

30..... يەتتىدىن ئونغىچە كۆپەيتىش كەرىلىرى

42..... ئۆلچەش

51..... بۆلۈش

56..... كۆپەيتىش كەرىلىرىدىن پايدىلىنىپ بۆلۈنمىنى تېپىش

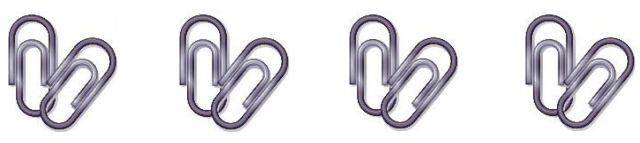
66..... دېتسىمېتىر ۋە مىللىمېتىر

70..... تىك شەكىلدە ھېسابلاش

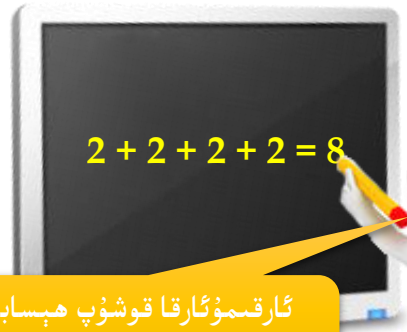
كۆپەيتىش

كۆپەيتىش بىلەن تونۇشۇش

1

بۇ قىسقىچىلاردىن قانچە دانە بار؟

ئارقىمۇ ئارقا قوشۇپ ھېسابلىساق
سانىنى تاپقىلى بولىدۇ.

ئىككى دانىدىن تۆت يەردە بار ئىكەن ، بۇنى
كۆپەيتىش بىلەن ئىپادىلىسەك مۇنداق بولىدۇ:

$$2 \times 4 = 8$$

$$(\quad) + (\quad) + (\quad) + (\quad) + (\quad) = (\quad)$$

() دانە () نى ئۆزئارا ئارقىمۇئارقا قوشقاندا () بولىدۇ.

كۆپەيتىش بىلەن ئىپادىلىسەك: () \times () = ()

$$(\quad) + (\quad) = (\quad)$$

() دانە () نى ئۆزئارا ئارقىمۇئارقا قوشقاندا () بولىدۇ.

كۆپەيتىش بىلەن ئىپادىلىسەك: () \times () = ()

$$(\quad) + (\quad) + (\quad) = (\quad)$$

() دانە () نى ئۆزئارا ئارقىمۇئارقا قوشقاندا () بولىدۇ.

كۆپەيتىش بىلەن ئىپادىلىسەك: () \times () = ()

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. مىسالغا ئاساسەن ئىپادە تۈزۈپ بېقىڭ:

قانچە يەردە قانچە ئىكەنلىكىنى تىپىۋالساقلار ئىپادىنى ئاسان تۈزەلەيدىكەنمىز.

$$2 + 2 + 2 = 2 \times 3$$

$$4 + 4 + 4 + 4 = 4 \times 4$$

$$6 + 6 + 6 = 6 \times 3$$

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 1 \times 5$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 3 \times 5$$

$$7 + 7 + 7 + 7 = 7 \times 4$$

$$9 + 9 = 9 \times 2$$

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 = 8 \times 5$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = 5 \times 6$$

2. رەسىمگە قاراپ بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ:

قوشۇش ئىپادىسى: () + ()

كۆپەيتىش ئىپادىسى: () × ()

() دانە ()

قوشۇش ئىپادىسى: () + () + ()

كۆپەيتىش ئىپادىسى: () × ()

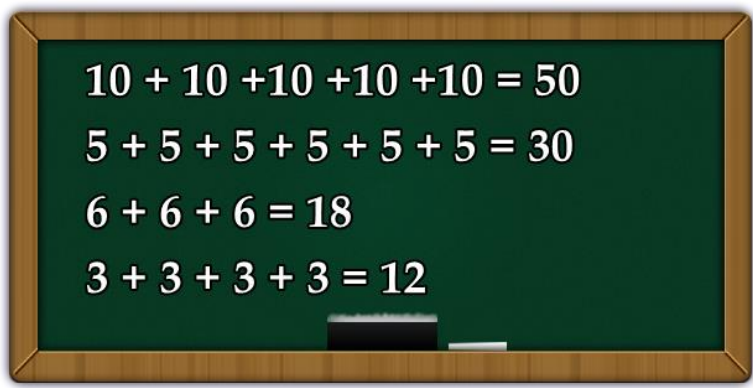
() دانە ()

() دانە ()

قوشۇش ئىپادىسى: () + () + () + ()

كۆپەيتىش ئىپادىسى: () × ()

كۆپەيتىش ئارقىلىق ھېسابلىساق:

5 كۆپەيتىلگەن
6 تەڭ 30

$5 \times 6 = 30$

6 كۆپەيتىلگەن
5 تەڭ 30

$6 \times 5 = 30$

4 دانە 3 تەڭ 12
ياكى
3 دانە 4 تەڭ 12

$3 \times 4 = 12$

6	+	6	+	6	=	18
6	×	3	=	18		
3	×	6	=	18		
•		•		•		
•		•		•		
•		•		•		

كۆپەيتكىچى كۆپەيتكىچى كۆپەيتمە

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى كۆپەيتىش ئىپادىلىرىنى توغرا ئوقۇپ، ئۇنىڭدىكى كۆپەيتكۈچى ۋە كۆپەيتىمىلەرنى ئايرىپ ئېيتىپ بېرىڭ.

4×4 5×3 6×5 2×3 1×5

2. (1) 8 كۆپەيتىلگەن 4 نىڭ كۆپەيتىش ئىپادىسى: $() \times () = ()$
 (2) 4 كۆپەيتىلگەن 8 نىڭ كۆپەيتىش ئىپادىسى: $() \times () = ()$

كۆنۈكمە

1. كىچىك ئاي بىلەن تۆۋەندىكى ئىپادىلەرنى رەسىم ئارقىلىق ئىپادىلەڭ:

5 دانە 2 3 دانە 5 4 دانە 3

2. قوشۇش ئىپادىسىنى كۆپەيتىش ئىپادىسىگە ئۆزگەرتىپ يېزىڭ.

$5 + 5 + 5 + 5 = () \times ()$
 $6 + 6 + 6 = () \times ()$
 $2 + 2 + 2 + 2 + 2 = () \times ()$
 $3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = () \times ()$

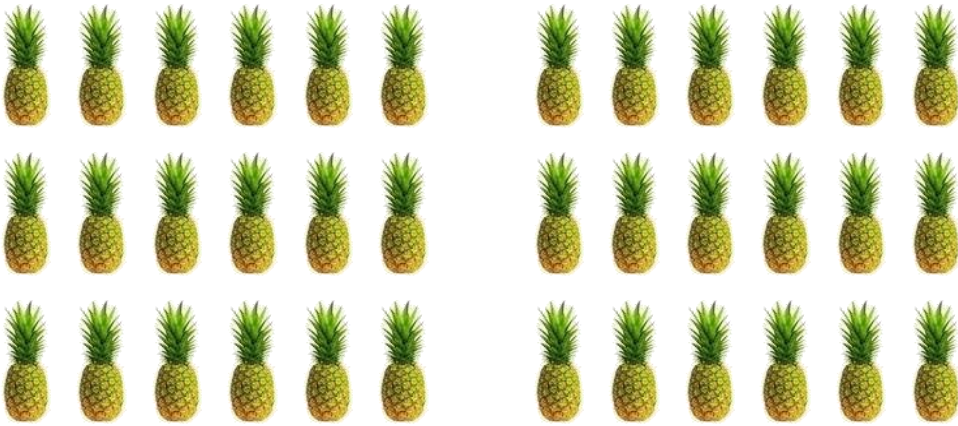

3. رەسىمگە قاراپ ئىپادىلەپ بېقىڭ.

$$5 \times 3 = \underline{\quad}$$

$$3 \times 5 = \underline{\quad}$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = (\quad)$$

$$6 \times 6 = \underline{\quad}$$

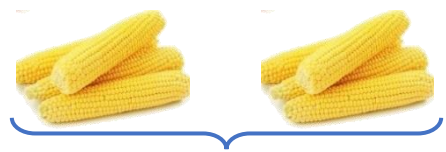
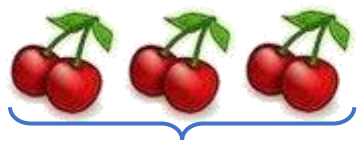

قوشۇش ئىپادىسى _____

كۆپەيتىش ئىپادىسى _____

$$(\quad) \times (\quad) = (\quad)$$

$$(\quad) \times (\quad) = (\quad)$$

() دانە ()
 () × () = ()

() دانە ()
 () × () = ()

قوشۇش ئىپادىسى _____

كۆپەيتىش ئىپادىسى _____

() × () = ()
 () × () = ()

4. كۆپەيتىش ئىپادىسىنى قوشۇش ئىپادىسىگە ئايلاندۇرۇڭ.

5 × 2 = () + ()
 4 × 4 = () + () + () + ()
 6 × 3 = () + () + ()
 2 × 4 = () + () + () + ()

5. ئويلاپ بېقىڭ، تولدۇرۇپ بېقىڭ.

▲ + ▲ = 18
 ▲ = ()

■ + ■ + ■ + ■ + ■ + ■ = 18
 ■ = ()

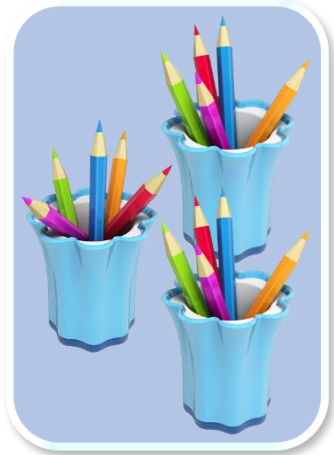
● + ● + ● = 18 ● = ()

◆ + ◆ + ◆ + ◆ + ◆ + ◆ + ◆ + ◆ + ◆ = 18 ◆ = ()

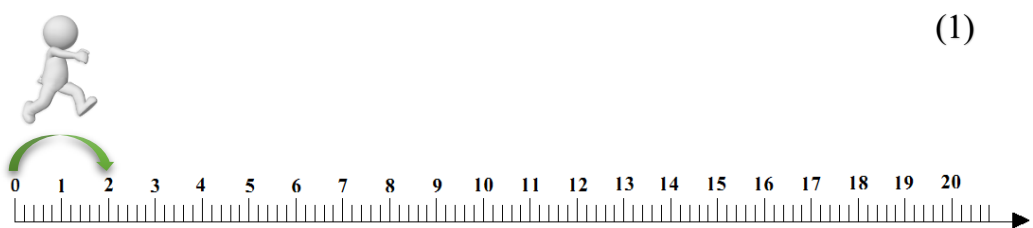
6. سىزىق بىلەن تۇتاشتۇرۇڭ.

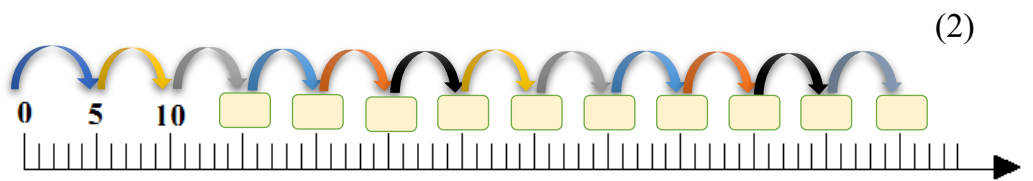
- 3×5
- $5 + 5 + 5$
- 3 دانە 5
- $3 + 3 + 3 + 3 + 3$
- 5×3
- 5 دانە 3

7. بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

ئابباس بىر قېتىمدا 2 كاتەك ئاتلايدۇ. ئىككى قېتىمدا () كاتەك، 4 قېتىمدا () كاتەك، 5 قېتىمدا () كاتەك، 7 قېتىمدا () كاتەك، 9 قېتىمدا () كاتەك ئاتلايدۇ.

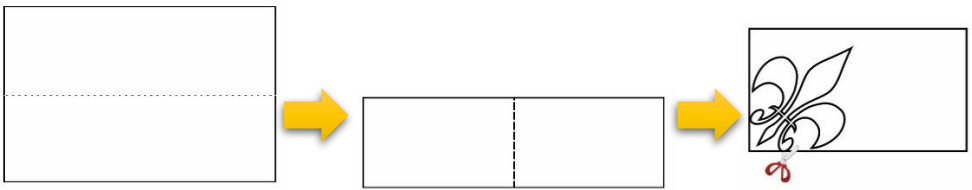

(3) 5 دانە 4 نى ئۆزئارا قوشساق، يىغىندىسى () بولىدۇ.
 (4) بىر كۆپەيتكۈچى 6، يەنە بىر كۆپەيتكۈچى 3 بولسا، كۆپەيتىمە () بولىدۇ.
 (5) 2 كۆپەيتىلگەن 4 تەڭ () بولىدۇ.

(6) $3 \times 3 = () + ()$
 (7) $7 \times 4 = () + () + () + ()$

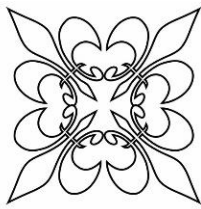
قىزىقارلىق ماتېماتىكا

بىز ئالدىنقى قىسىمدا سىمىتىرىك شەكىللەرنى ئۆتكەن، ئەمدى سىمىتىرىك شەكىللەردىن پايدىلىنىپ ھەرخىل شەكىللەرنى قىيىپ باقايلى:

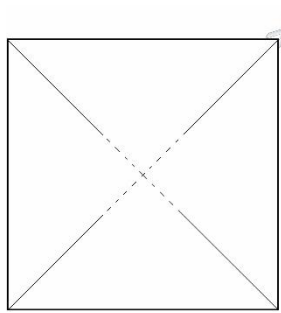
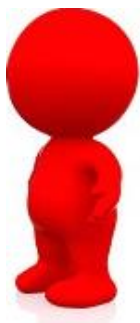

گۈزۈك سىزىق بار يەرنى قاتلاپ قايچا بار يەرنى كىسىمىز.

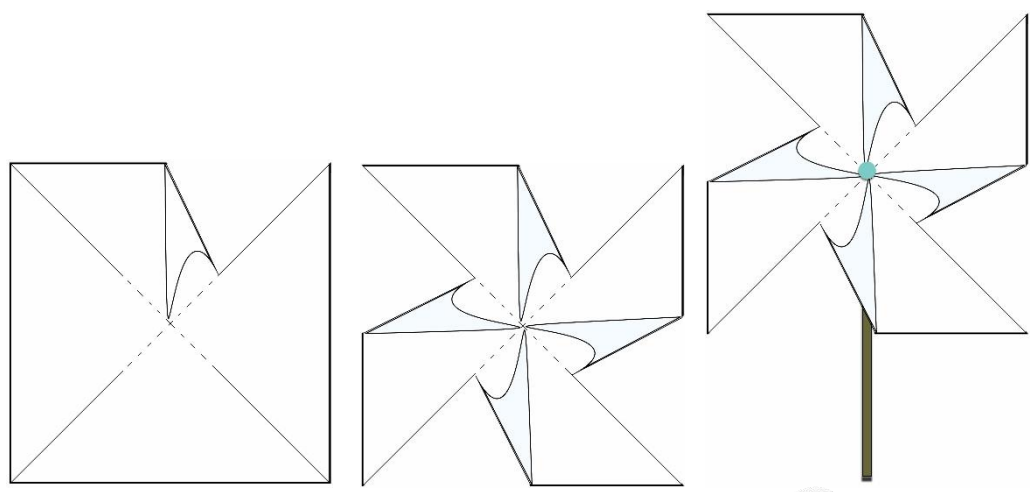
كەسكەن ۋاقتىمىزدا ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن كەسىمىسەك نەقىش بۇزۇلۇپ كېتىدۇ، شۇڭا ئەستايىلدىن، ئەپچىللىك بىلەن كېسىش كېرەك.

ئىككى قېتىم قاتلاپ كەسكەندىن كېيىن كىسىپ چىققان نەقىشلىك شەكىل مۇنداق بولىدىكەن.

قايچا بىلەن تۈز كېسىپ گۈزۈك سىزىققا كەلگەندە توختايىمىز. گۈزۈك سىزىق كېسىلمەيدۇ. تۆت بۇلۇڭدىن گۈزۈك سىزىققا قاراپ كېسىمىز.

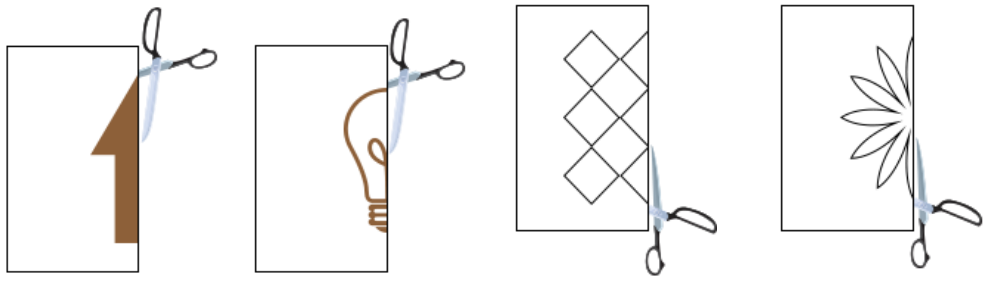
كېسىپ بولغاندىن كېيىن بىر ئۇچىنى ئوتتۇرىغا مەخلىمىز. مۇشۇ بويىچە تۆت ئۇچىنى ئوتتۇرىغا مەخلىساق شامالچا پۈتىدۇ. مەخنى كەينىدىكى ياغاچقا مەخلىساق بولىدۇ. مەخلىغاندا شامالچە نورمال پىقىرالىشى كېرەك.

ئۇستازنىڭ ياردىمىدە چىرايلىق كېسىشىگە دېققەت قىلىڭ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

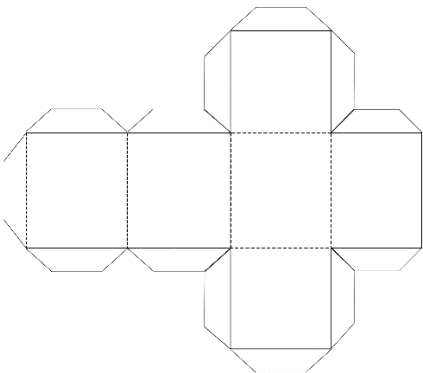
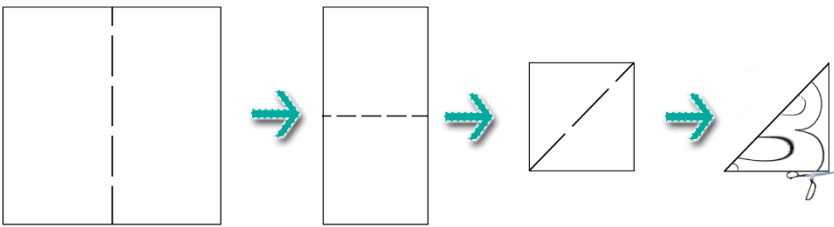
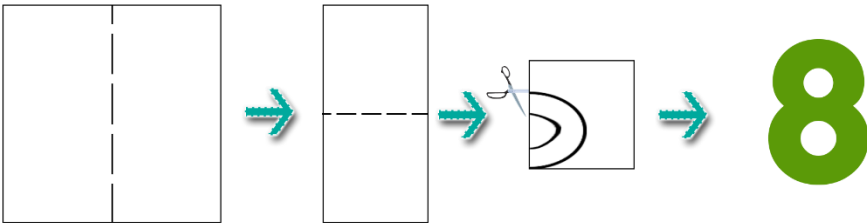
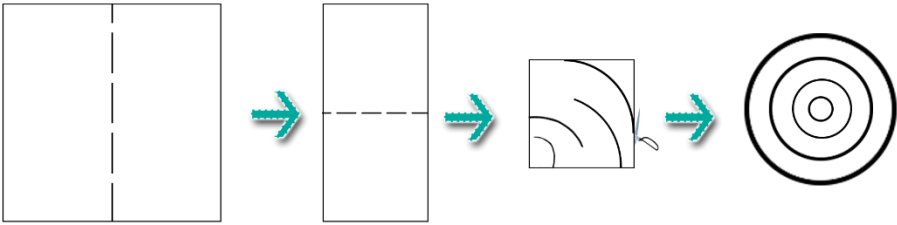
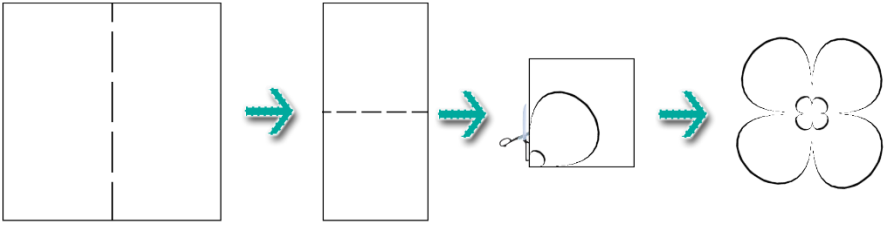
سىزمۇ يۇقىرقى ئۇسۇللاردىن پايدىلىنىپ قول ھۆنەرۋەنچىلىك قىلىپ بېقىڭ.

كۆنۈكمە

قىيىپ بېقىڭ، ياساپ بېقىڭ.

The image illustrates a four-step cutting activity. Each step begins with a rectangular sheet of paper folded vertically in half, indicated by a dashed line. A blue arrow points to the next stage where a specific shape is partially cut out from the folded paper using scissors. A second blue arrow points to the final, fully cut-out shape. The shapes are: a green tree, a blue and white airplane, a green letter 'A', and a yellow bell.

ئۈزۈك سىزىقنى قاتلاپ ، ئەتراپىنى چاپلاپ كۈب ياساپ بېقىڭ .

بىردىن ئالتىگىچە كۆپەيتىش كەرىلىرى

1

$$1 \times 2 = 2$$

بىر يەردە ئىككى ئىككى

$$2 \times 2 = 4$$

ئىككى يەردە ئىككى تۆت

$$1 \times 3 = 3$$

بىر يەردە ئۈچ ئۈچ

$$2 \times 3 = 6$$

ئىككى يەردە ئۈچ ئالتە

$$3 \times 3 = 9$$

ئۈچ يەردە ئۈچ توققۇز

$$1 \times 4 = 4$$

بىر يەردە تۆت تۆت

$$2 \times 4 = 8$$

ئىككى يەردە تۆت سەككىز

$$3 \times 4 = (\quad)$$

ئۈچ يەردە تۆت ()

$$4 \times 4 = (\quad)$$

تۆت يەردە تۆت ()

- 1 × 5 = 5
- 2 × 5 = 10
- 3 × 5 = ()
- 4 × 5 = ()
- 5 × 5 = ()

بىر يەردە بەش بەش
 ئىككى يەردە بەش ئون
 ئۈچ يەردە بەش ()
 تۆت يەردە بەش ()
 بەش يەردە بەش ()

- 1 × 6 = 6
- 2 × 6 = 12
- 3 × 6 = 18
- 4 × 6 = ()
- 5 × 6 = ()
- 6 × 6 = ()

بىر يەردە ئالتە ئالتە
 ئىككى يەردە ئالتە ئون ئىككى
 ئۈچ يەردە ئالتە ئون سەككىز
 تۆت يەردە ئالتە ()
 بەش يەردە ئالتە ()
 ئالتە يەردە ئالتە ()

بىردىن ئالتىگىچە بولغان كەرىملەرنى ئوبدان ئىگەللەش، ئەستايىلدىن كۈزىتىپ قانداق تەرتىپلىك قائىدە بارلىقىنى بىلىۋېلىش كېرەك.

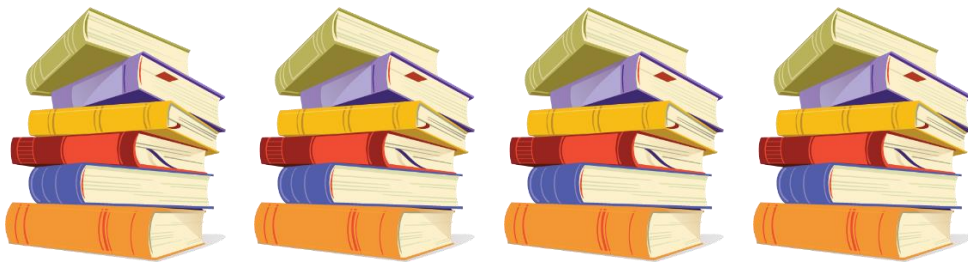
ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. كەرەدىن پايدىلىنىپ تۆۋەندىكى ئىپادىلەرنى ھېسابلاڭ:

$$5 \times 3 = \quad 2 \times 4 = \quad 1 \times 3 = \quad 6 \times 4 = \quad 2 \times 3 =$$

$$6 \times 2 = \quad 5 \times 3 = \quad 6 \times 5 = \quad 3 \times 4 = \quad 6 \times 1 =$$

2. رەسىمگە قاراپ ئىپادە تۈزۈڭ.

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

1. ئالتە ئوقۇغۇچىنىڭ ھەر بىرىدە 3 تالدىن ئالما بولسا، ئالتە ئوقۇغۇچىدىكى جەمئىي ئالمىنىڭ سانى قانچە؟

$$3 \times 6 = \underline{\quad} \text{ (تال)}$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 18$$

$$3 \times 6 = 18$$

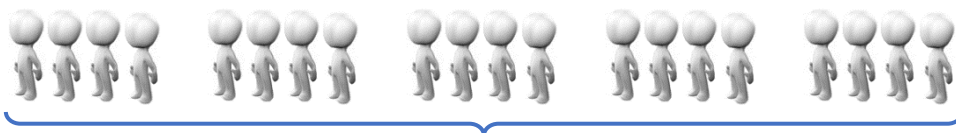
ئارقىمۇئارقا قوشۇشقا قارىغاندا كۆپەيتىش ھەم ئىخچام ھەم تىز ھېسابلىغىلى بولىدىكەن.

جاۋابى: جەمئىي 18 تال ئالما.

2. تۆت سىنىپنىڭ ھەر بىرىدە 5 بالىدىن بولسا، تۆت سىنىپتىكى بالىلارنىڭ ئومۇمىي سانى قانچە نەپەر؟

$$4 \times 5 = \underline{\quad} \text{ (نەپەر)}$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 20$$

$$4 \times 5 = 20$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. ئانار دەرىخىنىڭ 3 شېخىدا 5 تالدىن ئانار بولسا، 3 شاختىكى ئومۇمىي ئانارنىڭ سانى قانچە تال؟

2. دەرىسخانىدا ئىككى ئوقۇغۇچى بىر بولۇپ تەپسىر كىتاب كۆرىۋاتىدۇ. 6 دانە تەپسىر كىتابنى قانچە ئوقۇغۇچى كۆرىدۇ؟

3

(1)

بۇ تەشتەكتىكى ئومۇمىي گۈل سانى قانچە؟

كۆپەيتىش بىلەن قوشۇش ئەمىلىنى ئارلاشتۇرۇپ ھېسابلىساق ئومۇمىي گۈل سانىنى تاپقىلى بولىدىكەن.

$$\begin{aligned} & 3 \times 4 + 2 \\ & = 12 + 2 \\ & = 14 \end{aligned}$$

(2) بۇ ياغاچ تەخسىدىكى نەشپۈت بىلەن ئالمىنىڭ ئومۇمى سانى قانچە دانە؟

ئالدى بىلەن 3 ياغاچ تەخسىدىكى نەشپۈت بىلەن ئالمىنىڭ سانىنى تېپىپ ئاندىن ئۇلارنىڭ سانىنى قوشىۋەتسەك، ئالما بىلەن نەشپۈتنىڭ ئومۇمى سانى چىقىدۇ.

$$2 \times 3 = 6 \quad 4 \times 3 = 12$$

$$6 + 12 = 18$$

ئارىلاش ھېسابلاشتا بىر يول ئارقىلىقلا چىقىدىكەن .

$$2 \times 3 + 4 \times 3 \quad \text{ياكى} \quad (2 + 4) \times 3$$

$$= 6 + 12 \quad = 6 \times 3$$

$$= 18 \quad = 18$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

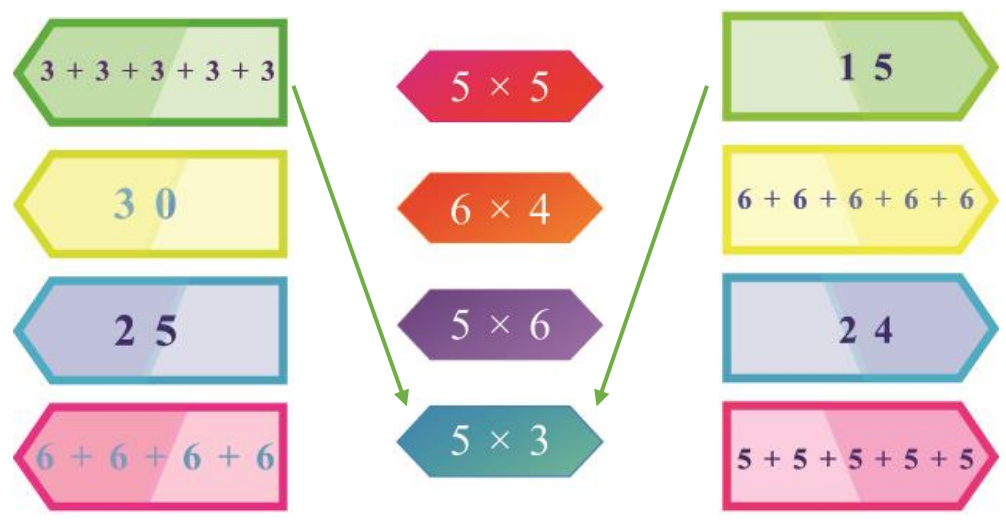
1. فۇرساندا كۆك رەڭلىك سىياھ قەلەمدىن 4 جۈپ بار. مىقداتتا قىزىل رەڭلىك سىياھ قەلەمدىن 3 جۈپ بار. ئىككىسىدە جەمئىي قانچە تال سىياھ قەلەم بار؟
2. بەش ياتاققا تۆتتىن ئادەم بار ئىدى، كېيىن يەنە 3 ئادەم بىر ياتاققا كىرگەن بولسا، جەمئىي ئادەم سانى قانچە نەپەر؟

كۆنۈكمە

1. كەرەدىن پايدىلىنىپ تۆۋەندىكى ئىپادىلەرنى ھېسابلاڭ:

$6 \times 6 =$	$2 \times 4 =$	$5 \times 3 =$	$4 \times 2 =$	$3 \times 6 =$
$2 \times 3 =$	$5 \times 6 =$	$4 \times 5 =$	$4 \times 3 =$	$3 \times 3 =$
$5 \times 2 =$	$4 \times 4 =$	$3 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$2 \times 2 =$

2. سىزىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇڭ.

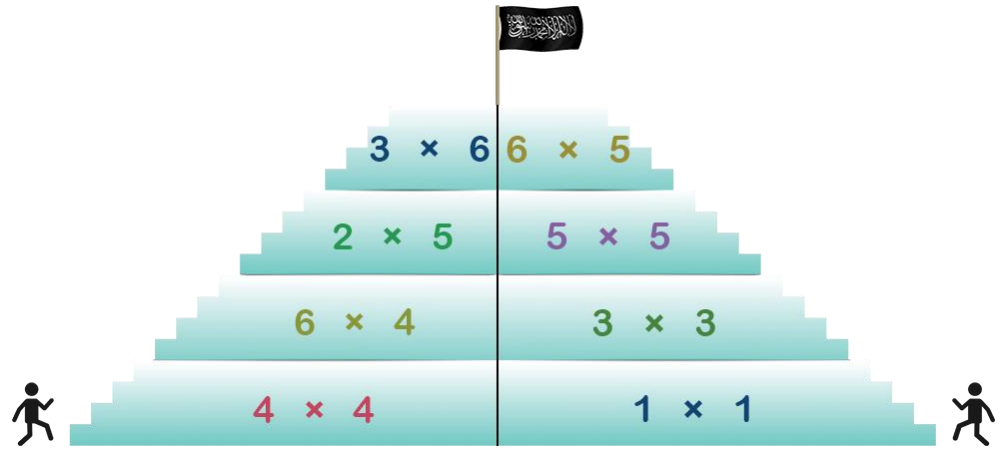
3. ئەتراپتىكى ساننى لامپۇچكا ئىچىدىكى سانغا كۆپەيتىڭ.

4. نىڭ ئىچىگە « + », « - » ياكى « × » نى تولدۇرۇڭ.

$3 \bigcirc 4 = 12$	$4 \bigcirc 4 = 8$	$2 \bigcirc 3 = 5$	$6 \bigcirc 1 = 6$
$16 \bigcirc 4 = 12$	$15 \bigcirc 3 = 18$	$30 \bigcirc 6 = 24$	$24 \bigcirc 6 = 18$
$4 \bigcirc 6 = 24$	$5 \bigcirc 4 = 1$	$20 \bigcirc 5 = 25$	$5 \bigcirc 4 = 20$

5. بايراق تالشش.

6. كارتىلارنى ماس كېلىدىغان ساندۇققا سېلىڭ.

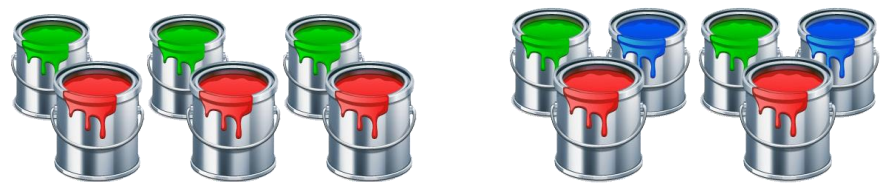
7. رەسىمگە قاراپ ئىپادە تۈزۈڭ؟

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} + \underline{\quad} \times \underline{\quad} + \underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

ياكى

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} + \underline{\quad} \times \underline{\quad} + \underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

ياكى

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} + \underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

8. تۆت مۇجاھىد 3 تالدىن، ئىككى مۇجاھىد 4 تالدىن قول بومبىسى ئېلىپ جەڭگە كىرگەن بولسا، مۇجاھىدلار جەمئىي قانچە دانە قول بومبىسى ئېلىپ جەڭگە كىرگەن؟

9. دادىسى 6 تال، ئاپىسى 4 تال، بەش بالا بەش تالدىن بۆلجۈرگە يىگەن بولسا، بىر ئائىلە كىشىلىرى جەمئىي قانچە بۆلجۈرگەن يىگەن؟

10. ماشىنا توختىتىش مەيدانىدا 5 قاتار ماشىنا بار بولۇپ، 3 قاتاردا 5 ماشىنىدىن، 2 قاتاردا 4 ماشىنىدىن بولسا، ماشىنا توختىتىش مەيدانىدا جەمئىي قانچە ماشىنا بار؟

11

تەنتەربىيە دەرسىدە موللاق ئېتىش، چېلىشىش، توپ ئويناش قاتارلىق پائالىيەتلەرنى ئېلىپ باردى. 4 بالدىن 3 گۇرۇپپا بالا موللاق ئېتىشقا، 6 بالدىن 2 گۇرۇپپا بالا توپ ئويناشقا، 2 بالدىن 5 گۇرۇپپا بالا چېلىشىشقا قاتناشقان بولسا، تەنتەربىيە دەرسىگە جەمئىي قانچە بالا قاتناشقان؟

12. تەرتىپ بويىچە بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ:

$\times 3$ $\times 2$ $- 8$ $\times 5$ $- 14$ $\times 3$
 $2 \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad)$
 $+ 2$ $- 6$ $\times 3$ $- 15$ $\times 4$ $- 7$
 $10 \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad) \rightarrow (\quad)$

بىردىن ئالتىگىچە كۆپەيتىش كەرىسى

					بىر يەردە بىر بىر
				ئىككى يەردە ئىككى تۆت	بىر يەردە ئىككى ئىككى
			ئۈچ يەردە ئۈچ ئالتە	ئىككى يەردە ئۈچ ئالتە	بىر يەردە ئۈچ ئۈچ
		تۆت يەردە تۆت ئون ئالتە	ئۈچ يەردە تۆت ئون ئىككى	ئىككى يەردە تۆت سەككىز	بىر يەردە تۆت تۆت
	بەش يەردە بەش يىگىرمە بەش	تۆت يەردە بەش يىگىرمە	ئۈچ يەردە بەش ئون بەش	ئىككى يەردە بەش ئون	بىر يەردە بەش بەش
ئالتە يەردە ئالتە ئوتتۇز ئالتە	بەش يەردە ئالتە ئوتتۇز	تۆت يەردە ئالتە يىگىرمە تۆت	ئۈچ يەردە ئالتە ئون سەككىز	ئىككى يەردە ئالتە ئون ئىككى	بىر يەردە ئالتە ئالتە

جىسىملارنى كۆزىتىش

1

مەن ئۈستى بىلەن بىر يېنىنى كۆردۈم.

مەن ئالدىنى كۆردۈم.

مەن ئۈستى بىلەن ئالدى ۋە بىر يېنىنى كۆردۈم.

3

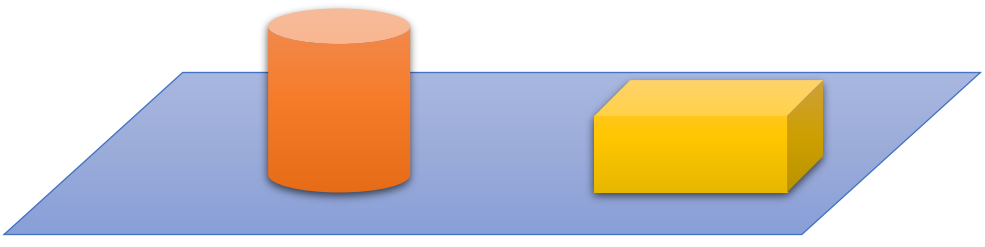
2

1

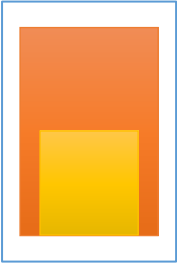
يان تەرەپ كۆرۈنۈشى

ئۈستى كۆرۈنۈشى

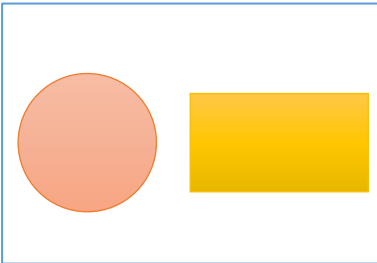
ئالدى كۆرۈنۈشى

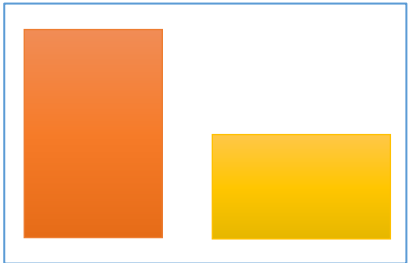
يۇقىرىدىكى شەكىللەر ئايرىم - ئايرىم قايىسى يۆلىنىشتىن كۆرۈلگەن؟

()

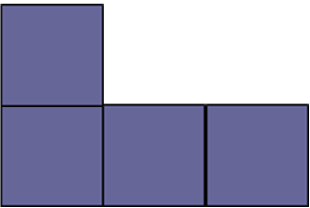
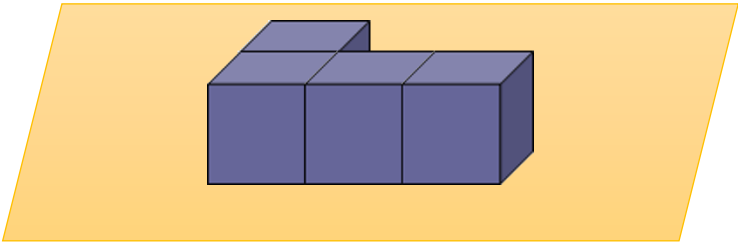

()

()

2

ئۈستىدىن

ئوڭىدىن

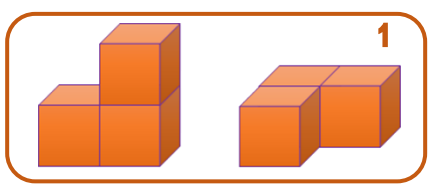
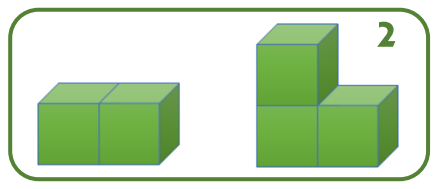

ئۇدۇلدىن

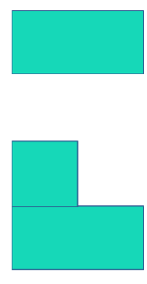
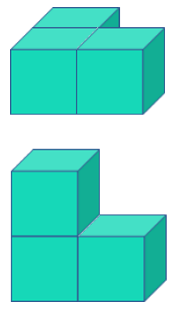
يەنە تىزىش ئۇسۇلى بارمۇ؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. كۈزىتىپ بېقىڭ، تۆۋەندىكى ئىككى رەسىمدىكى شەكىللەرنى ئۇدۇلدىن كۆرۈنۈشى ئوخشاشمۇ؟

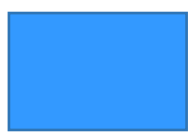

2. ئويلاپ بېقىڭ، ئۈستىدىن كۆرۈنۈشى قانداق؟ تۇتاشتۇرۇپ بېقىڭ:

كۆنۈكمە

1. تۇتاشتۇرۇپ بېقىڭ.

ئوڭدىن كۆرۈنۈش

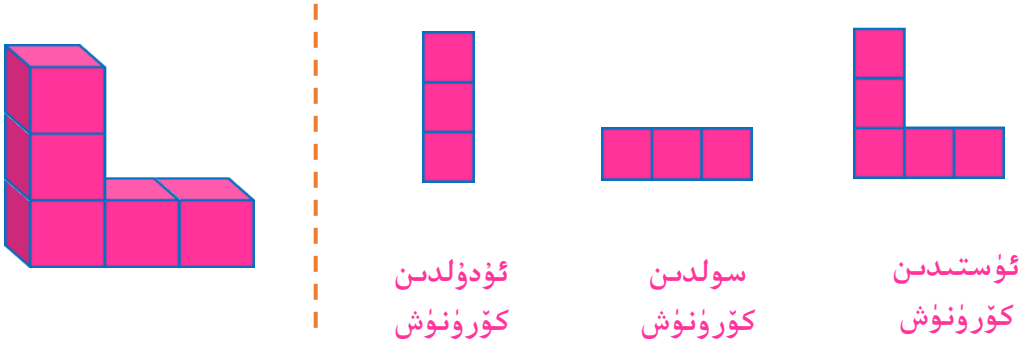

ئۇدۇلدىن كۆرۈنۈش

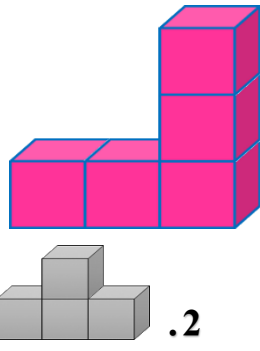
ئۈستىدىن كۆرۈنۈش

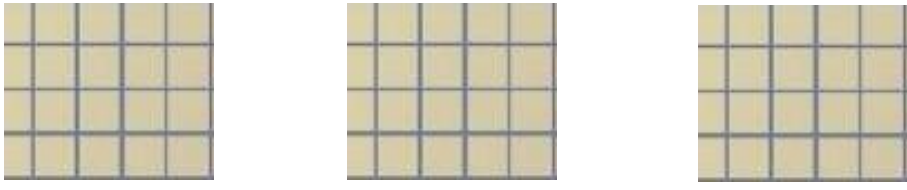

ئۈستىدىن كۆرۈنۈش سولدىن كۆرۈنۈش ئۈدۈلدىن كۆرۈنۈش

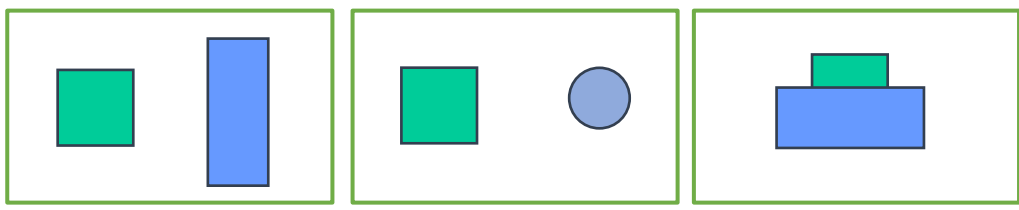
ئەگەر يۇقىرىدىكى جىسىمنى ئوڭ تەرەپتىكى ھالەتكە ئەكەلسەك، بۇ شەكىلنىڭ ئۈستىدىن كۆرىنىشى يەنىلا يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولامدۇ؟

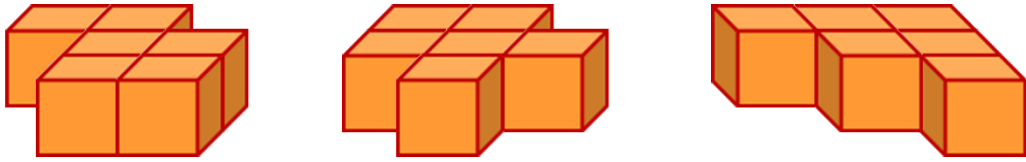
2. بۇ شەكىلنىڭ ئاستىدىن، ئۈستىدىن، يان تەرەپتىن كۆرۈنۈشلىرىنى كاتەكچىلىك ۋاراققا سىزىپ بېقىڭ:

3. ئېيتىپ بېقىڭ، تۆۋەندىكى ئۈچ شەكىل ئايرىم - ئايرىم قايسى يۆنىلىشتىن كۆرۈلگەن شەكىل؟

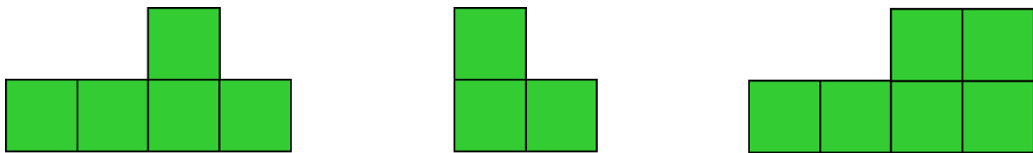
4. ئالدى بىلەن تىزىڭ، ئاندىن كۈزىتىپ بېقىڭ.

بۇ ئۈچ شەكىلنىڭ ئۇدۇلدىن كۆرىنىشى ئوخشاشمۇ؟ يان تەرەپتىن، ئۈستى تەرەپتىن كۆرىنىشىچۇ؟

5. تۆۋەندىكى ئوخشاش بولمىغان يۆلىنىشلەردىن كۆرۈلگەن

شەكىللەرگە ئاساسەن تىزىپ چىقىڭ:

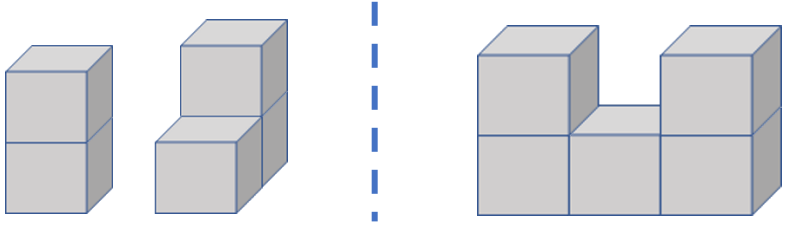
ئۇدۇلدىن كۆرۈنۈش

سولدىن كۆرۈنۈش

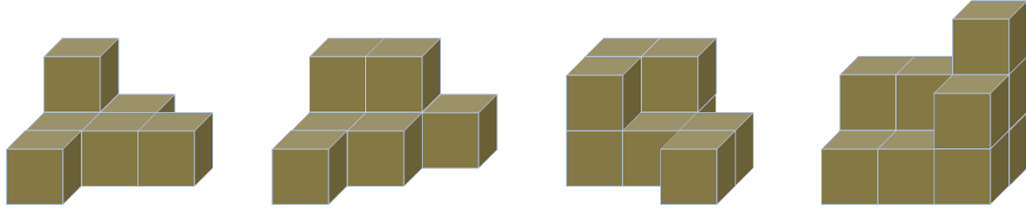
ئۈستىدىن كۆرۈنۈش

تىزىپ بېقىڭ، كاتەكچە قەغەزدىن پايدىلىنىپ ئۇدۇلدىن، سولدىن ۋە ئۈستىدىن كۆرۈنگەندىكى شەكىلنى سىزىپ چىقىڭ.

6.

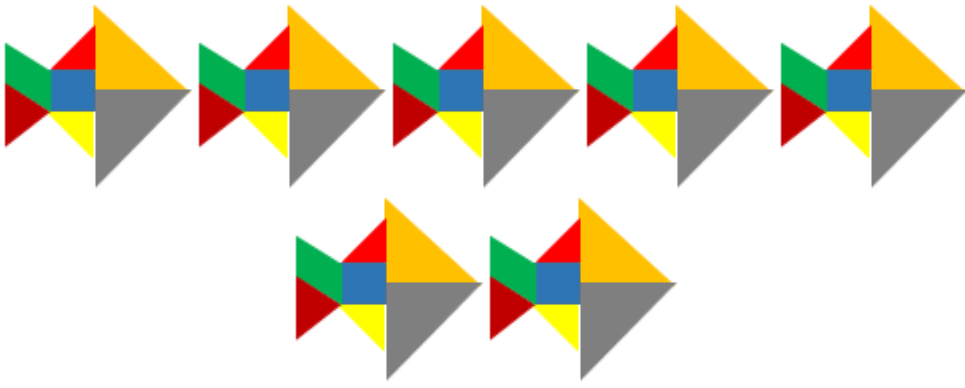

7. ئالدى بىلەن كۇبىلارنى ساناپ بېقىڭ، ئاندىن تىزىڭ.

يەتتىدىن ئونغىچە كۆپەيتىش كەرىلىرى

1

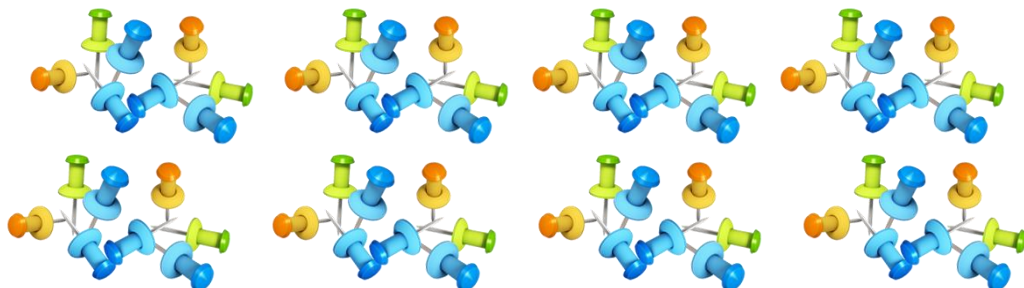

- 1 × 7 = 7
- 2 × 7 = ()
- 3 × 7 = ()
- 4 × 7 = ()
- 5 × 7 = ()
- 6 × 7 = ()
- 7 × 7 = ()

بىر يەردە يەتتە يەتتە
 ئىككى يەردە يەتتە ()
 ئۈچ يەردە يەتتە ()
 تۆت يەردە يەتتە ()
 بەش يەردە يەتتە ()
 ئالتە يەردە يەتتە ()
 يەتتە يەردە يەتتە ()

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

7 × 5 = () 7 × 3 = () 4 × 7 = ()

$$1 \times 8 = 8$$

$$2 \times 8 = ()$$

$$3 \times 8 = ()$$

$$4 \times 8 = ()$$

$$5 \times 8 = ()$$

$$6 \times 8 = ()$$

$$7 \times 8 = ()$$

$$8 \times 8 = ()$$

بىر يەردە سەككىز سەككىز

() ئىككى يەردە سەككىز

() ئۈچ يەردە سەككىز

() تۆت يەردە سەككىز

() بەش يەردە سەككىز

() ئالتە يەردە سەككىز

() يەتتە يەردە سەككىز

() سەككىز يەردە سەككىز

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$$8 \times 6 = ()$$

$$8 \times 4 = ()$$

$$7 \times 8 = ()$$

بەش يەردە سەككىز

$$() \times () = ()$$

$$() \times () = ()$$

سەككىز يەردە ئۈچ

$$() \times () = ()$$

$$() \times () = ()$$

- 1 × 9 = 9
- 2 × 9 = ()
- 3 × 9 = ()
- 4 × 9 = ()
- 5 × 9 = ()
- 6 × 9 = ()
- 7 × 9 = ()
- 8 × 9 = ()
- 9 × 9 = ()

بىر يەردە توققۇز توققۇز
 ئىككى يەردە توققۇز ()
 ئۈچ يەردە توققۇز ()
 تۆت يەردە توققۇز ()
 بەش يەردە توققۇز ()
 ئالتە يەردە توققۇز ()
 يەتتە يەردە توققۇز ()
 سەككىز يەردە توققۇز ()
 توققۇز يەردە توققۇز ()

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$9 \times 2 = ()$ $9 \times 5 = ()$ $9 \times 4 = ()$
 $7 \times 9 = ()$ $8 \times 9 = ()$ $3 \times 9 = ()$

$$1 \times 10 = 10$$

$$2 \times 10 = ()$$

$$3 \times 10 = ()$$

$$4 \times 10 = ()$$

$$5 \times 10 = ()$$

$$6 \times 10 = ()$$

$$7 \times 10 = ()$$

$$8 \times 10 = ()$$

$$9 \times 10 = ()$$

$$10 \times 10 = ()$$

بىر يەردە ئون ئون
 ئىككى يەردە ئون ()
 ئۈچ يەردە ئون ()
 تۆت يەردە ئون ()
 بەش يەردە ئون ()
 ئالتە يەردە ئون ()
 يەتتە يەردە ئون ()
 سەككىز يەردە ئون ()
 توققۇز يەردە ئون ()
 ئون يەردە ئون ()

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$$10 \times 2 = ()$$

$$10 \times 5 = ()$$

$$10 \times 4 = ()$$

$$7 \times 10 = ()$$

$$8 \times 10 = ()$$

$$3 \times 10 = ()$$

1. بىر بوتۇلكا سۈتنى ئۈچ بالا ئىچسە، 9 بوتۇلكا سۈتنى قانچە بالا ئىچىدۇ؟

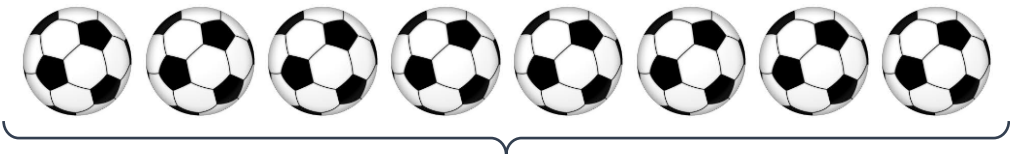
$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 27$$

$$3 \times 9 = 27$$

$$9 \times 3 = 27$$

جاۋابى: 9 بوتۇلكا سۈتنى 27 بالا ئىچىدۇ.

2. ئىككى ئوقۇغۇچى بىر توپنى ئوينىسا، سەككىز توپنى قانچە بالا ئوينىيدۇ؟

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 16$$

$$2 \times 8 = 16$$

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

جاۋابى: سەككىز توپنى ___ بالا ئوينىيدۇ.

كۆپەيتىش كۈندىلىك تۇرمىشىمىزدا دائىم ئۇچراپ تۇرىدۇ ھەمدە مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشىمىزغا قولايلىق ئېلىپ كىلىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

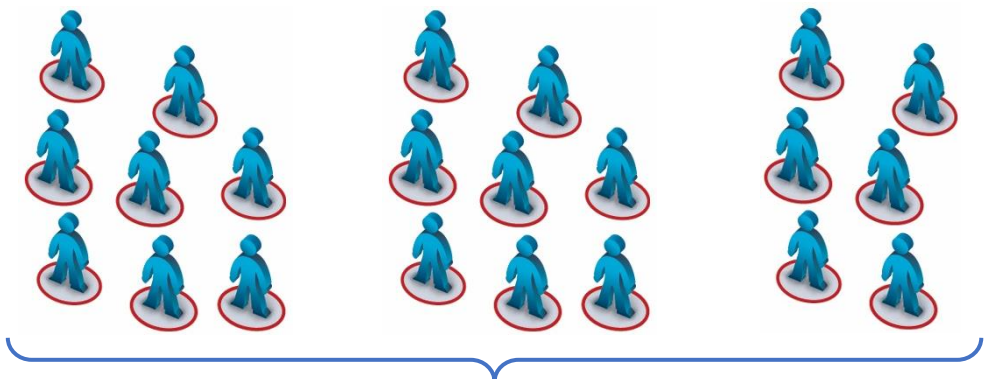
بىر بالدا 6 تالدىن مىسۋاك بولسا، 7 بالدا جەمئىي قانچە تال مىسۋاك بولىدۇ؟

1.

بىر سىنىپقا 9 تال دوسكا قەلىمى بېرىلسە، 4 سىنىپقا جەمئىي قانچە تال دوسكا قەلىمى بېرىلىدۇ؟

2.

3.

$$8 \times 2 + 6 = 22$$

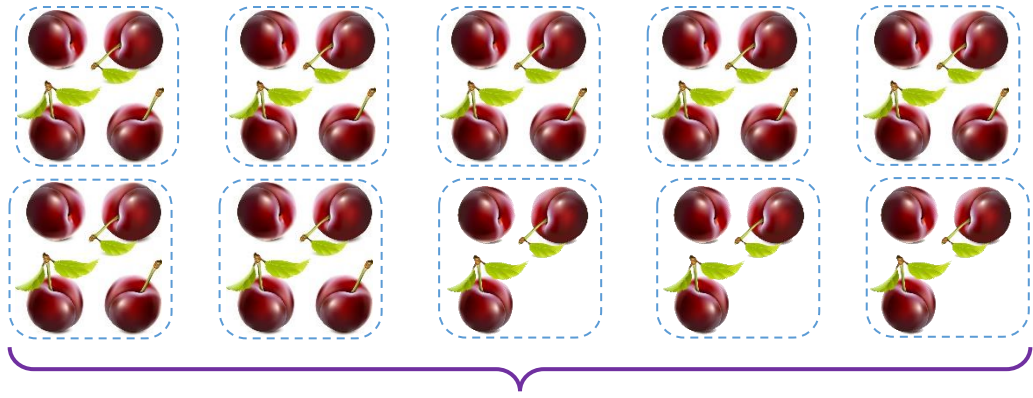
16 → + 6 ↗

قائىدىلىك يېزىلىشى:

$$8 \times 2 + 6$$

$$= 16 + 6$$

$$= 22$$

$$4 \times 7 + 3 \times 3 = 37$$

قائىدىلىك يېزىلىشى:

$$4 \times 7 + 3 \times 3$$

$$= 28 + 9$$

$$= 37$$

تاپانچا ماكاروفنىڭ مەخسنىڭگە 7 پاي ئوق سىغىدۇ. تاپانچا ت ت نىڭ مەخسنىڭگە 8 پاي ئوق سىغىدۇ. ھەسەندە 5 تال تاپانچا ماكاروفنىڭ مەخسنى ۋە 6 تال تاپانچا ت ت نىڭ مەخسنى بولسا، ئۇ بارىلىق مەخسەنلىرىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن نەچچە پاي ئوق ئېلىشى كېرەك؟

$$7 \times 5 + 8 \times 6 = \underline{\hspace{2cm}} \text{ (پاي)}$$

قائىدىلىك يېزىلىشى:

$$7 \times 5 + 8 \times 6$$

$$= 35 + 48$$

$$= 83$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

ئابدۇلئەزىز 8 دوللارلىق بومبىدىن 6 دانە ، 7 دوللارلىق بومبىدىن 7 دانە ئالسا ، ئۇ بومبى ئېلىش ئۈچۈن جەمئىي قانچە دوللار خەۋلەيدۇ؟

1.

نۇرپاغ مەدرىسىدە 4 سىنىپتا 9 بالىدىن ئەلاچى بولۇپ باھالاندى ، سايباغ مەدرىسىدە 6 سىنىپتا 8 بالىدىن ئەلاچى بولۇپ باھالانسا ، ئىككى مەدرىستە جەمئىي قانچە بالا ئەلاچى بولغان؟

2.

نۆل بىلەن كۆپەيتىشنىڭ مۇناسىۋىتى

3

تۆۋەندىكى ئىپادىدىن نىمىنى ھېسقىلىدىڭىز؟

$$0 + 0 + 0 + 0 = 0$$

$$0 \times 4 = 0$$

تۆت دانە نۆلنى ئارقىمۇئارقا قوشساق نۆل بولىدۇ . بىز بۇنى ئالدىنقى ساندا كۆڭىنىپ بولغان .

ئارقىمۇئارقا قوشۇشنى كۆپەيتىش ئارقىلىق ئىپادىلىسەك يەنىلا نۆل بولىدىكەن . دىمەك بىر ساننى نۆلگە كۆپەيتسەك نۆل بولىدىكەن .

ئويلاپ بېقىڭ: 0×4 كۆپەيتسەك قانچە بولىدۇ؟

3×4 بىلەن 4×3 ئوخشاشلا 12 بولغانلىقتىن 0×4 بىلەن 4×0 مۇ ئوخشاشلا نۆل بولىدۇ. بۇنىڭدىن ھەرقانداق ساننى نۆلگە كۆپەيتسەك يەنىلا نۆل بولىدىكەن.

نۆلنى ھەرقانداق سانغا كۆپەيتسەك نۆل بولىدۇ. مەسىلەن ، $0 \times 5 = 0$ ، $0 \times 6 = 0$. ھەرقانداق ساننى نۆلگە كۆپەيتسەك نۆل بولىدۇ. مەسىلەن ، $0 \times 8 = 0$ ، $0 \times 3 = 0$.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. ھېسابلاڭ.

$0 \times 2 = (\quad)$	$9 \times 0 = (\quad)$	$0 \times 4 = (\quad)$
$7 \times 0 = (\quad)$	$1 \times 0 = (\quad)$	$0 \times 0 = (\quad)$

2. نۆل كۆپەيتىلگەن بىر تەڭ نۆل : $__ \times __ = __$
3. بەش كۆپەيتىلگەن نۆل تەڭ نۆل : $__ \times __ = __$

كۆنۈكمە

1. كەرەدىن پايدىلىنىپ تۆۋەندىكى ھېسابلارنى ھېسابلاڭ:

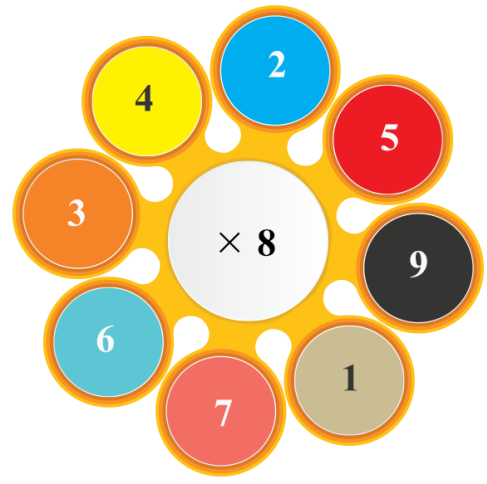
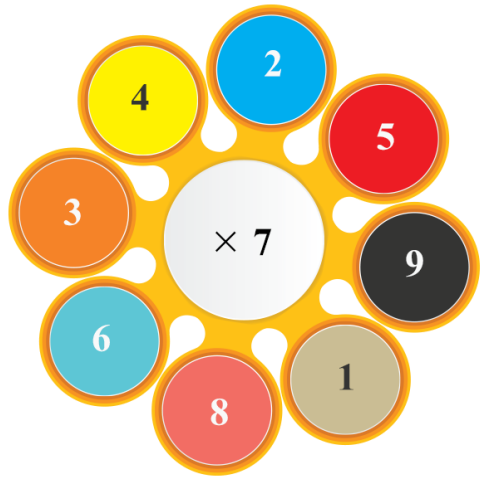
$8 \times 6 =$	$6 \times 9 =$	$4 \times 7 =$	$9 \times 3 =$	$2 \times 10 =$
$7 \times 5 =$	$10 \times 7 =$	$4 \times 9 =$	$5 \times 9 =$	$7 \times 6 =$
$3 \times 9 =$	$4 \times 8 =$	$7 \times 7 =$	$10 \times 9 =$	$7 \times 8 =$

2. مىسالغا ئاساسەن جەدۋەل تولدۇرۇڭ.

×	1	2	3	4	5
1	1	2			
2	2	4			
3					
4					
5					

×	6	7	8	9	0
6	36				
7					
8					
9					
0					

3. ئەتراپىدىكى ساننى ئوتتۇرىدىكى سانغا كۆپەيتىڭ.

4. قوشۇش ئىپادىسىدىن پايدىلىنىپ كۆپەيتىش ئىپادىسىنى يېزىڭ.

$6+6+6+6+6+6=36$ __ × __ = __	$2+2+2+2+2+2+2=16$ __ × __ = __	$8+8+8+8=32$ __ × __ = __	$9+9+9+9+9=45$ __ × __ = __
$1+1+1+1+1+1+1+1=9$ __ × __ = __	$3+3+3+3+3+3=21$ __ × __ = __	$7+7+7+7+7+7=35$ __ × __ = __	$5+5+5=15$ __ × __ = __

5. سىزىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇڭ.

7×5	$6 + 6$	7×8	18	2×9
8×8	$90 - 54$	6×3	63	6×2
6×5	$12 + 16$	3×8	9	8×7
4×9	$21 - 0$	9×1	24	9×7
7×4	$25 + 10$	5×9	12	1×9
2×6	$93 - 29$	7×9	45	9×5
3×7	$15 + 15$	3×4	56	4×6

6. () نىڭ ئىچىگە ئەڭ چوڭ بولغاندا قانچىنى تولدۇرغىلى بولىدۇ؟

$() \times 5 > 34$	$() \times 9 > 76$	$55 < 7 \times ()$
$() \times 3 > 19$	$() \times 4 > 34$	$26 < 3 \times ()$

7. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تاپشۇرۇق دەپتەرگە قاندىلىك يېزىش ئۈسۈلى بىلەن ئىشلەڭ:

$50 - 4 \times 3 =$ $7 \times 6 + 20 =$ $8 \times 10 - 72 =$ $67 - 8 \times 8 =$
 $4 \times 5 + 30 =$ $6 \times 9 - 19 =$ $70 - 8 \times 5 =$ $9 \times 5 - 42 =$

8. باقمىچىلىق گۈرۈپپىسى بۇلتۇر 8 دانە توشقان باقتى، بۇ يىل باققان توشقانلارنىڭ سانى بۇلتۇرقىنىڭ 4 ھەسسىگە تەڭ بولسا، بۇ يىل قانچە توشقان باققان؟

9. يېشىل تاغ كىتاب مەدرىسى بالىلار 9 گۈرۈپپىغا بۆلۈنۈپ، شەھىدلەر ئائىلىسىنىڭ ئوتۇنلىرىنى يېرىپ بەرگەن. ھەر بىر گۈرۈپپىدا 7 بالا بولسا، قانچە بالا بۇ ساۋابلىق ئىشنى قىلىشقا مۇيەسسەر بولغان؟

بىردىن ئونغىچە بولغان كۆپەيتىش كەرىسى

$1 \times 0 = 0$
 $1 \times 1 = 1$
 $1 \times 2 = 2$
 $1 \times 3 = 3$
 $1 \times 4 = 4$
 $1 \times 5 = 5$
 $1 \times 6 = 6$
 $1 \times 7 = 7$
 $1 \times 8 = 8$
 $1 \times 9 = 9$

$2 \times 0 = 0$
 $2 \times 1 = 2$
 $2 \times 2 = 4$
 $2 \times 3 = 6$
 $2 \times 4 = 8$
 $2 \times 5 = 10$
 $2 \times 6 = 12$
 $2 \times 7 = 14$
 $2 \times 8 = 16$
 $2 \times 9 = 18$

$3 \times 0 = 0$
 $3 \times 1 = 3$
 $3 \times 2 = 6$
 $3 \times 3 = 9$
 $3 \times 4 = 12$
 $3 \times 5 = 15$
 $3 \times 6 = 18$
 $3 \times 7 = 21$
 $3 \times 8 = 24$
 $3 \times 9 = 27$

$4 \times 0 = 0$
 $4 \times 1 = 4$
 $4 \times 2 = 8$
 $4 \times 3 = 12$
 $4 \times 4 = 16$
 $4 \times 5 = 20$
 $4 \times 6 = 24$
 $4 \times 7 = 28$
 $4 \times 8 = 32$
 $4 \times 9 = 36$

$5 \times 0 = 0$
 $5 \times 1 = 5$
 $5 \times 2 = 10$
 $5 \times 3 = 15$
 $5 \times 4 = 20$
 $5 \times 5 = 25$
 $5 \times 6 = 30$
 $5 \times 7 = 35$
 $5 \times 8 = 40$
 $5 \times 9 = 45$

$6 \times 0 = 0$
 $6 \times 1 = 6$
 $6 \times 2 = 12$
 $6 \times 3 = 18$
 $6 \times 4 = 24$
 $6 \times 5 = 30$
 $6 \times 6 = 36$
 $6 \times 7 = 42$
 $6 \times 8 = 48$
 $6 \times 9 = 54$

$7 \times 0 = 0$
 $7 \times 1 = 7$
 $7 \times 2 = 14$
 $7 \times 3 = 21$
 $7 \times 4 = 28$
 $7 \times 5 = 35$
 $7 \times 6 = 42$
 $7 \times 7 = 49$
 $7 \times 8 = 56$
 $7 \times 9 = 63$

$8 \times 0 = 0$
 $8 \times 1 = 8$
 $8 \times 2 = 16$
 $8 \times 3 = 24$
 $8 \times 4 = 32$
 $8 \times 5 = 40$
 $8 \times 6 = 48$
 $8 \times 7 = 56$
 $8 \times 8 = 64$
 $8 \times 9 = 72$

$9 \times 0 = 0$
 $9 \times 1 = 9$
 $9 \times 2 = 18$
 $9 \times 3 = 27$
 $9 \times 4 = 36$
 $9 \times 5 = 45$
 $9 \times 6 = 54$
 $9 \times 7 = 63$
 $9 \times 8 = 72$
 $9 \times 9 = 81$

$10 \times 0 = 0$
 $10 \times 1 = 10$
 $10 \times 2 = 20$
 $10 \times 3 = 30$
 $10 \times 4 = 40$
 $10 \times 5 = 50$
 $10 \times 6 = 60$
 $10 \times 7 = 70$
 $10 \times 8 = 80$
 $10 \times 9 = 90$

ئۆلچەش

1

بىرتال قول ھەرىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 4 دانە قەلەم ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ، بىر چىلەكنىڭ ئېگىزلىكى 5 قول بومبىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ. سىز يەنە نېمىلەرنى بايقىدىڭىز؟

سىزمۇ سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق ئۇزۇنلۇقنى ئۆلچەپلەمسىز؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1.

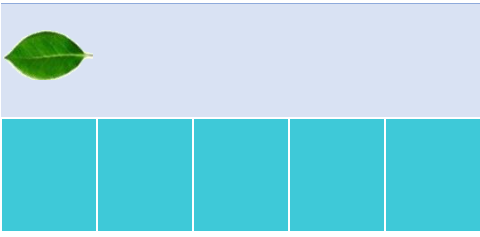
تەخمىنەن () دانە ■ نىڭ ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ.

تەخمىنەن () دانە ■ نىڭ ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ.

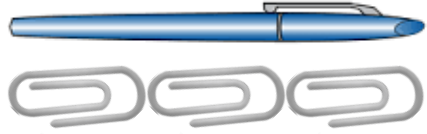

تەخمىنەن () دانە ■ نىڭ ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ.

تەخمىنەن () دانە ■ نىڭ ئۇزۇنلۇقىغا تەڭ.

2. تۆۋەندىكى ئىككى سىياھ قەلەمنى چوڭ-كىچىكلىكى ئوخشىمايدىغان نەرسە بىلەن ئۆلچىگەندە نەتىجىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقىنى مۇلاھىزە قىلىڭ:

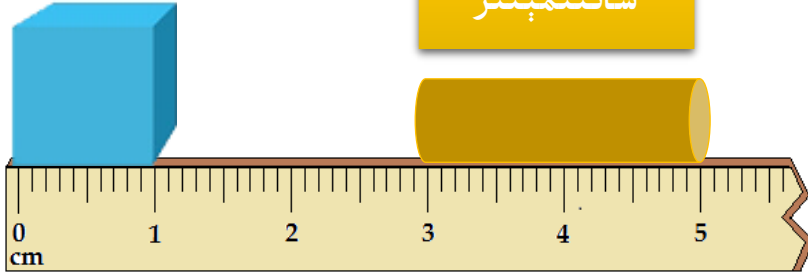

نەرسىلەرنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى ئۆلچەش ئۈچۈن سىزغۇچتىن پايدىلىنىپ
ئۆلچەش كېرەك.

بۇ كۇبىنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىر
سانتىمېتىر كېلىدىكەن

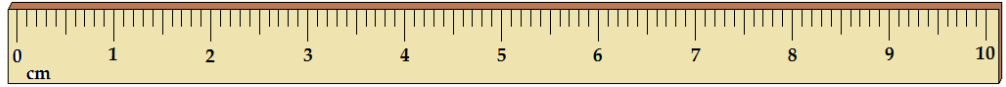
بۇ تاياقچىنىڭ
توملىقى 2
سانتىمېتىر

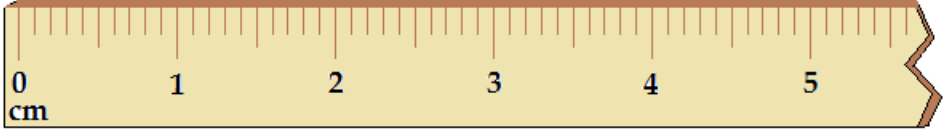

قايسى بارمىقىڭىز بىر سانتىمېتىر كېلىدۇ؟

بىز سىزغۇچ بىلەن تونۇشۇپ چىقايلى:

سىزغۇچنىڭ تۈرلىرى ئۆلچەم كىچى بولغان نەرسىلەرگە قارىتا بېكىتىلىدۇ. ئۇزۇن نەرسىلەرنى ئۆلچەنگەندە مېتىرلىق سىزغۇچنى ئېشىلتىمىز، كىچىك نەرسىلەرنى ئۆلچەنگەندە سانتىمېتىرلىق سىزغۇچ ئېشىلتىمىز.

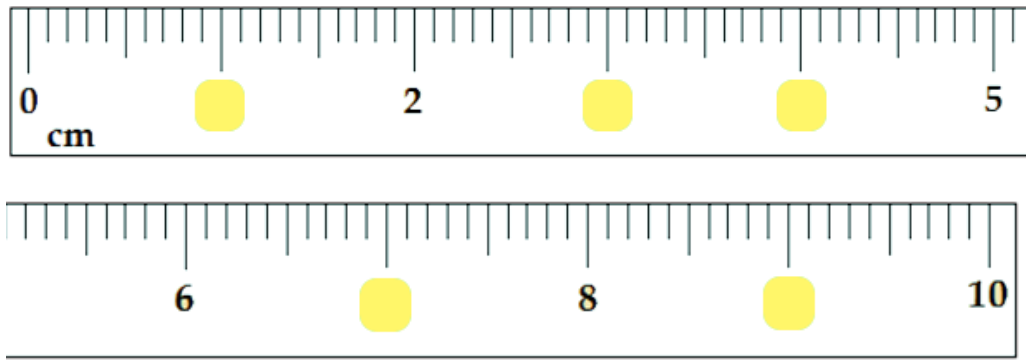

سانتىمېتىر، مېتىر قاتارلىقلار ئۇزۇنلۇق ئۆلچەش بىرلىكى بولۇپ، ئادەتتە ئاددىي ئىپادىلىنىش شەكلى cm، m بولىدۇ. يۇقۇردا كۆرسىتىلگىنى سىزغۇچ بولۇپ، 0 دىن 1 گىچە بولغان ئارىلىق 1 سانتىمېتىر يەنى 1 cm بولىدۇ. مېتىرلىق سىزغۇچتا 0 دىن 100 گىچە سان بولىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى سىزغۇچىنىڭ ئىچىدىكى كاتەكچىلەرنىڭ ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ:

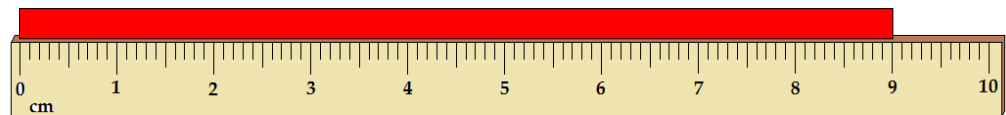

3

سىزغۇچىدىن پايدىلىنىپ نەرسىلەرنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى قانداق ئۆلچەيمىز؟

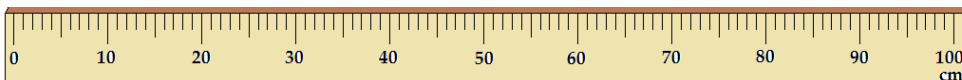
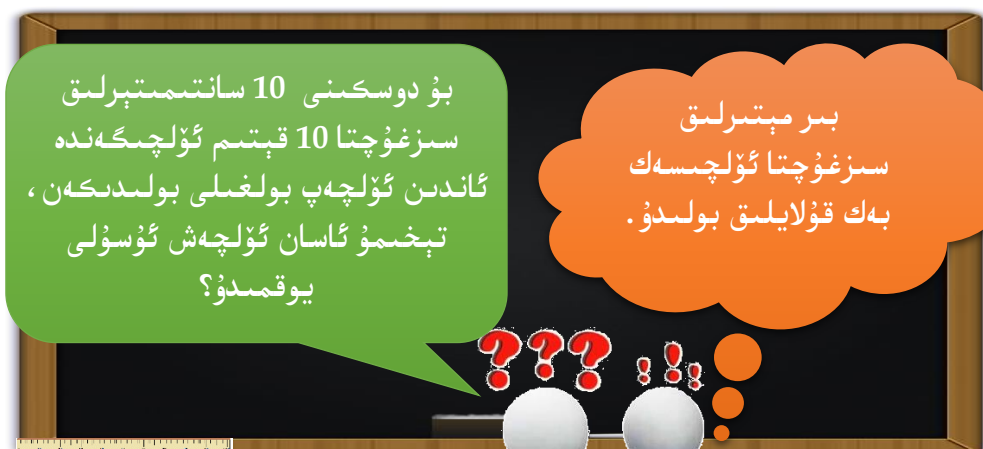

بۇ قىزىل لىنىيەنى ئۆلچەپ باقايلى:

9 سانتىمېتىر (يەنى 9 cm)

سىزغۇچىنىڭ «0» شېكالىسىنى قەغەز لېنتىنىڭ سول ئۇچىغا توغرىلاپ، ئاندىن قەغەز لېنتىسىنىڭ ئوڭ ئۇچى قانچىگە توغرىلانغانلىقىغا قارايمىز.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى سىزىقلارنىڭ تەخمىنەن ئۇزۇنلۇقىنى سىزغۇچتىن پايىدىلىنىپ ئۆلچەپ بېقىڭ:

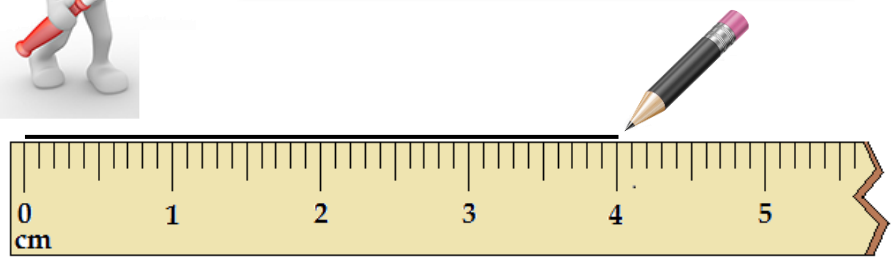

4

4 سانتىمېتىرلىق سىزىقتىن بىرنى سىزايلى.

سىزغۇچنىڭ «0» شكالسىدىن باشلاپ، 4 سانتىمېتىر كېلىدىغان جايغىچە سىزىمىز

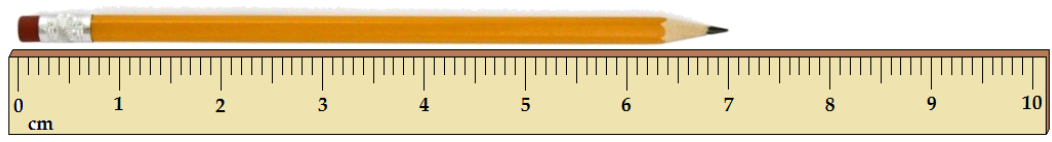

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

سىزمۇ 10 سانتىمېتىرلىق سىزغۇچتىن پايىدىلىنىپ 3 سانتىمېتىر، 6 سانتىمېتىر، 9 سانتىمېتىرلارنى سىزالامسىز؟ قېنى سىناپ بېقىڭ.

كۆنۈكمە

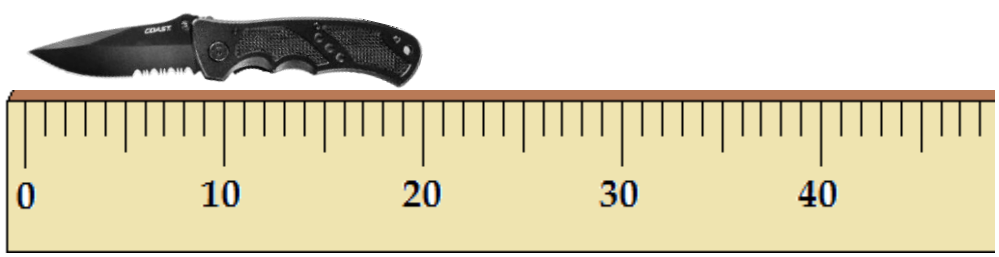
1. كۆزۈتۈپ ئۆلچەش نەتىجىسىنى بوش ئورۇنغا تولدۇرۇڭ.

() سانتىمېتىر

() سانتىمېتىر

() سانتىمېتىر

2. قەغەز لېنتىدىن بىرنى ئېلىپ، 4 سانتىمېتىر، 6 سانتىمېتىر، 25 سانتىمېتىر، 78 سانتىمېتىر، 90 سانتىمېتىر. 1 مېتىر، ... لارنى ئۆلچەپ، كۆپچىلىككە كۆرسىتىڭ.

3. ئۆلچەپ بېقىڭ.

ئۇزۇنلۇقى _____
سانتىمېتىر

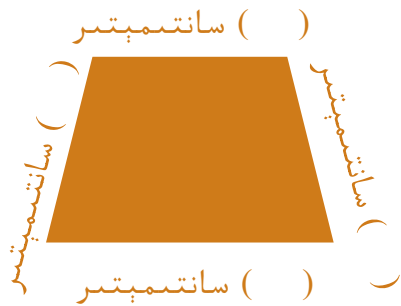
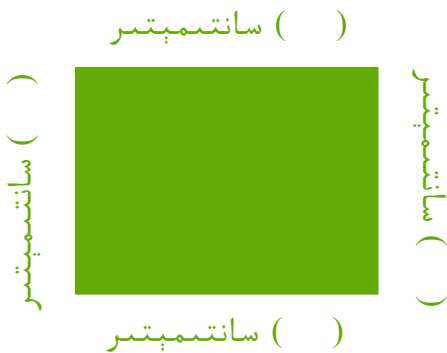
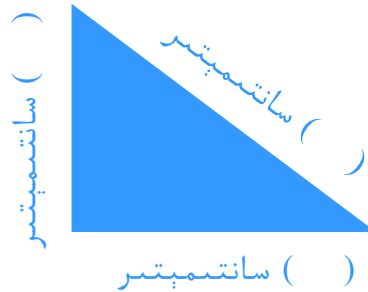
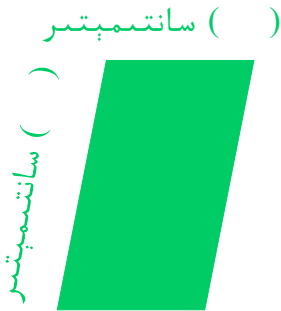

كەڭلىكى _____
سانتىمېتىر

ئۇزۇنلۇقى _____
سانتىمېتىر

4. تىرناق ئىچىگە ئۆلچىگەن ساننى تولدۇرۇڭ.

5. ھېسابلاڭ.

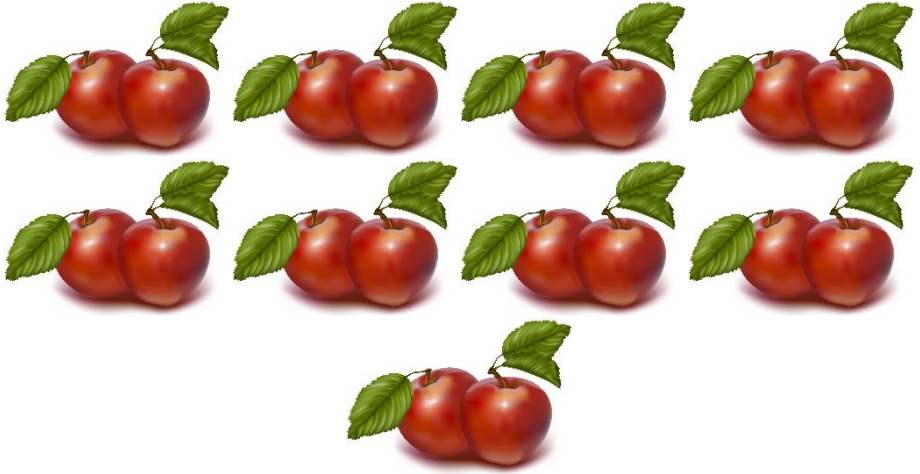
$$17 \text{ سانتىمېتىر} - 7 \text{ سانتىمېتىر} = (\quad) \text{ سانتىمېتىر}$$

$$8 \text{ سانتىمېتىر} + 7 \text{ سانتىمېتىر} = (\quad) \text{ سانتىمېتىر}$$

$$15 \text{ مېتىر} + 40 \text{ مېتىر} = (\quad) \text{ مېتىر} \quad 9 \text{ m} - 6 \text{ m} = (\quad) \text{ m}$$

بۆلۈش

بۆلۈش بىلەن تونۇشۇش

بۇ ئالمىلارنى 2 ئادەمگە تەڭ بۆلسەك ھەر بىر ئادەمگە قانچىدىن تېگىدۇ؟

$$18 \div 2 = 9$$

بۆلۈش بەلگىسى

ئوقۇلۇشى: 18 نى 2 گە بۆلسەك تەڭ 9 بولىدۇ.

ھەر بىر ئادەمگە ئىككى تال ئالما تېگىدۇ.

12 تال ياڭاقنى 4 ئادەمگە تەڭ بەرسەك ، ھەر بىر ئادەمگە 3 ياڭاقتىن تېگىدۇ .

$$12 \div 4 = 3$$

بۆلۈنگۈچى بۆلگۈچى بۆلۈنمە

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

ئالدى بىلەن 24 دانە دىن پايدىلىنىپ گۈل تىزىپ بېقىڭ ، ئاندىن ھېسابلاش ئىپادىسىنى يېزىڭ .

ھەر بىر دۆۋىدە 6 دانىدىن بولسا ، () دۆۋىگە ئايرىشقا بولىدۇ .

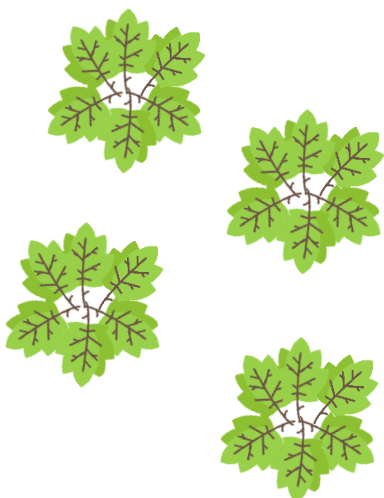
$$24 \div \square = \square$$

ھەر بىر دۆۋىدە 3 دانىدىن بولسا ، () دۆۋىگە ئايرىشقا بولىدۇ .

$$\square \div \square = \square$$

ھەر بىر دۆۋىدە 8 دانىدىن بولسا ، () دۆۋىگە ئايرىشقا بولىدۇ .

$$\square \div \square = \square$$

كۆنۈكمە

1. ھەر بىر ھېسابلاش ئىپادىسىدىكى بۆلۈنگۈچى، بۆلگۈچى ۋە بۆلۈنمىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

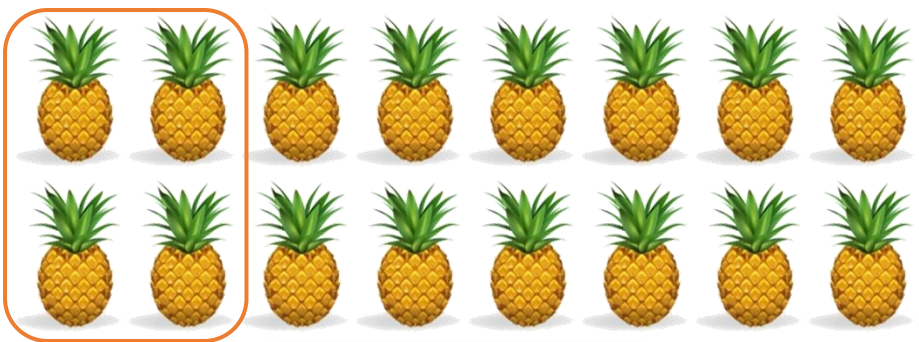
$9 \div 3 = 3$

$15 \div 5 = 3$

$8 \div 2 = 4$

$6 \div 3 = 2$

2. قورشاپ بېقىڭ، تولدۇرۇپ بېقىڭ.

$\underline{\quad} \div \underline{\quad} = \underline{\quad}$

$\underline{\quad} \div \underline{\quad} = \underline{\quad}$

3. مەشىق دەپتېرىڭىزگە بۆلۈش ئىپادىسىنى يېزىڭ.

1. 8 نى 4 كە بۆلسەك 2 گە تەڭ بولىدۇ
2. 15 نى تەڭ 5 ئۆلۈشكە ئايرىساق، ھەر بىر ئۆلۈش 3 بولىدۇ
3. بۆلۈنگۈچى 6، بۆلگۈچى 2 بولسا، بۆلۈنمە 3 بولىدۇ
4. 25 دانە ئانار بار، ئۇنىڭ ھەر 5 دانىسىنى بىر ئۆلۈش قىلساق، 5 ئۆلۈشكە ئايرىشقا بولىدۇ
5. بۆلۈنگۈچى 12، بۆلگۈچى 3 بولسا، بۆلۈنمە 4 بولىدۇ
6. 9 نى 3 كە بۆلسەك 3 گە تەڭ بولىدۇ

4.

(1) بىر لوڭقىدا تۆت تال گۈل بولسا، 5 لوڭقىدا جەمئىي قانچە تال گۈل بولىدۇ؟

$$() \times () = ()$$

(2) 20 تال گۈلنىڭ ھەر تۆت تالنى بىر لوڭقىغا سالساق، قانچە لوڭقىغا سالغىلى بولىدۇ؟

$$() \div () = ()$$

(3) 20 تال گۈلنى بەش تال لوڭقىغا سالساق، ھەر بىر تال لوڭقىغا قانچە تال گۈل سالغىلى بولىدۇ؟

$$() \div () = ()$$

.5

(1) بىر تەخسىدە ئۈچ تال ئۈزۈم بولسا، ئۈچ تەخسىدە جەمئىي قانچە ئۈزۈم

بار؟

$$() \bigcirc () = ()$$

(2) بىر تەخسىگە ئۈچ تال ئۈزۈم قويساق، 9 تال ئۈزۈمنى قانچە تەخسىگە

قويغىلى بولىدۇ؟

$$() \bigcirc () = ()$$

.6

(1) بەش دانە كىتابنى بىر گۈرۈپ قىلىپ ئۈچ گۈرۈپ تىزساق جەمئىي قانچە

كىتاب بولىدۇ؟

$$() \bigcirc () = ()$$

(2) بىر گۈرۈپىغا بەش كىتاب تىزساق 15 دانە كىتابنى قانچە گۈرۈپىغا

تىزغىلى بولىدۇ؟

$$() \bigcirc () = ()$$

(3) 15 دانە كىتابنى 3 گۈرۈپقا قىلىپ تىزساق، ھەر بىر گۈرۈپىغا قانچە

دانىدىن تىزغىلى بولىدۇ؟

$$() \bigcirc () = ()$$

كۆپەيتىش كەرىرلىرىدىن پايدىلىنىپ بۆلۈنمىنى تېپىش

1

(1) 8 دانە ئالما بار، ئۇنى ھەربىر بالىغا 2 دانىدىن بۆلۈپ بەرسەك، قانچە بالىغا بۆلۈپ بەرگىلى بولىدۇ؟

$$8 \div 2 = 4$$

1 بالىغا 2 دانە، 2 بالىغا 4 دانە ... بۆلۈپ بېرىمىز، بۇنى كۆپەيتىش كەرىرىسىدىن پايدىلىنىپ ھېسابلىساق بولىدۇ

بىرىنچىسىگە 2 نى بۆلۈپ بېرىمىز، $8 - 2 = 6$ ؛
ئىككىنچىسىگە 2 نى بۆلۈپ بېرىمىز، $6 - 2 = 4$ ؛
ئۈچىنچىسىگە 2 نى بۆلۈپ بېرىمىز، $4 - 2 = 2$ ؛
تۆتىنچىسىگە 2 نى بۆلۈپ بەرسەك دەل يېتىدۇ

ئويلايلى: 2 نى قانچىگە كۆپەيتسەك 8 بولىدۇ؟ ئىككى يەردە (تۆت) سەككىز، دېمەك بۆلۈنمە 4 بولىدۇ

كۆپەيتىش كەرەسى ئارقىلىق ئىشلەش ئۇسۇلى:

$$2 \times 4 = 8$$

$$8 \div 2 = 4$$

(2) 8 دانە ئالما بار، ئۇنى ھەر بىر بالىغا 4 دانىدىن بۆلۈپ بەرسەك، قانچە بالىغا بۆلۈپ بەرگىلى بولىدۇ؟

$$8 \div 4 = 2$$

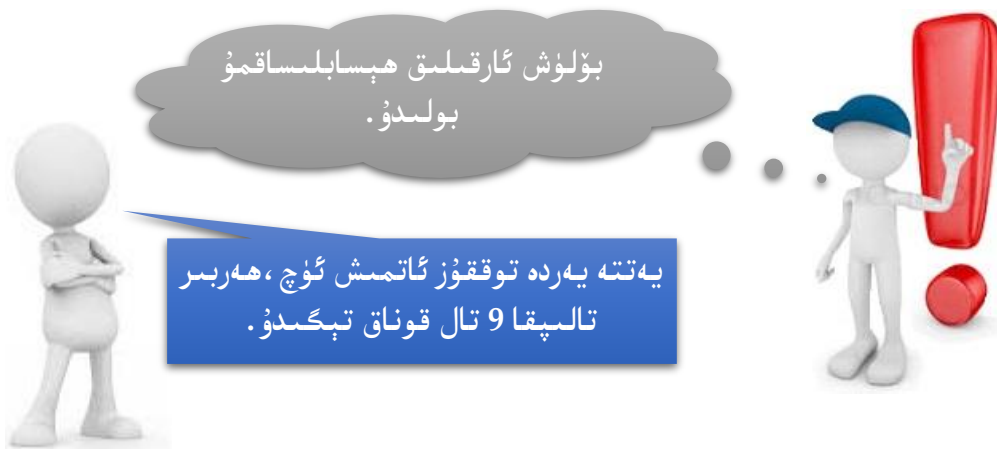
(ئىككى) يەردە تۆت سەككىز،
دېمەك بۆلۈنمە 2 بولىدۇ.

سز قانداق
ھېسابلىدىڭىز؟

(3) 63 تال قوناقنى 7 نەپەر تالىپقا تەڭ بۆلسەك، ھەر بىر نەپەر تالىپقا نەچچە قوناق تېگىدۇ؟

كەرىسى: (توققۇز) يەردە يەتتە ئاتمىش ئۈچ

$$63 \div 7 = \square$$

$$63 \div 9 = \square$$

_____ : كەرىسى:

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. كۈزۈتۈپ بېقىڭ ۋە ئىشلەپ بېقىڭ:

$5 \times 2 = 10$

$5 \times 4 = 20$

$6 \times 5 = 30$

$6 \times 4 = 24$

$10 \div 5 =$

$20 \div 5 =$

$30 \div 5 =$

$24 \div 4 =$

$10 \div 2 =$

$20 \div 4 =$

$30 \div 6 =$

$24 \div 6 =$

نۆل بىلەن بۆلۈشنىڭ مۇناسىۋىتى

2

بىز نۆل بىلەن كۆپەيتىشنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۆگىنىپ ئۆتكەن، نۆلگە ھەرقانداق ساننى كۆپەيتسەك يەنىلا نۆل بولغان ئىدى. ئەمدى نۆل بىلەن بۆلۈشنىڭ مۇناسىۋىتىنى كۆرۈپ باقايلى:

$$0 \div 5 = \underline{\hspace{2cm}}$$

نۆلنى ھەرقانداق سانغا كۆپەيتسەك نۆل بولغانلىقتىن نۆلنى ھەرقانداق سانغا بۆلسەك يەنىلا نۆل بولىدۇ. مەسىلەن:

$$0 \times 5 = 0$$

$$0 \div 5 = 0$$

لېكىن ھەرقانداق ساننى نۆلگە كۆپەيتسە نۆل بولغان بىلەن ھەرقانداق ساننى نۆلگە بۆلسەك مەنىسىز بولىدىكەن. چۈنكى بىر نەرسىنى يۈك بىر سانغا بۆلگىلى بولمىغاندىكىن بۇنداق ئىپادە تۈزۈشكە بولمايدىكەن.

$$5 \div 0 \neq (\times)$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. ھېسابلاڭ.

$0 \div 6 =$	$0 \div 8 =$	$0 \div 4 =$	$0 \div 9 =$	$0 - 6 =$
$0 \div 2 =$	$0 \times 7 =$	$5 \times 0 =$	$0 \div 1 =$	$0 + 3 =$

3

(1) بىرىنچى قۇرغا   قۇرغا نى ئىككىنچى قۇرغا نى تىزىك، ئىككىنچى قۇرغا نى تىزىك. نىڭ سانى نىڭ () ھەسسىسى بولىدۇ.

بۆلۈش ئارقىلىق ھېسابلىساق بولىدۇ:
 $20 \div 5 = 4$

(2) ھەر بىر بالىغا ئىككى دانىدىن توپ تەگسە، قانچە بالىغا بېتىدۇ؟

ئالدى بىلەن قانچە توپ بارلىقىنى بىلىش كېرەك، ئاندىن ...
 $4 \times 3 = 12$
 $12 \div 2 = 6$
 6 بالىغا تېگىدۇ.

مۇنداق ئىپادە تۈزۈپ ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ:
 $4 \times 3 \div 2$
 $= 12 \div 2$
 $= 6$
 6 بالىغا تېگىدۇ.

كۆپەيتىش ئەمىلى بىلەن بۆلۈش ئەمىلى ئارىلاش كەلسە، قايسى ئەمەل ئالدىدا كەلسە شۇ ئەمەلنى بالدۇر ئىشلەيمىز.

(3) $9 \div 3 \times 5$ ، $(12 + 18) \div 6$ ، $4 + 7 \times 3$ ، $12 \div 4 - 2$ بۇ ھېسابلارنى

قائىدىلىك ئىشلەپ باقايلى:

$$\begin{aligned} & 9 \div 3 \times 5 \\ & = 3 \times 5 \\ & = 15 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & (12 + 18) \div 6 \\ & = 30 \div 6 \\ & = 5 \end{aligned}$$

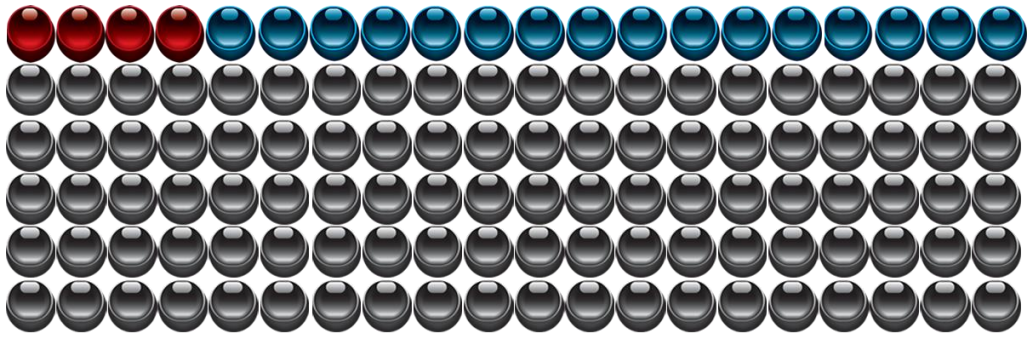
قوشۇش، ئېلىش، كۆپەيتىش ۋە بۆلۈش ئەمەللىرى ئارىلاش كەلسە ئالدى بىلەن كۆپەيتىش بىلەن بۆلۈشنى ئاندىن قوشۇش بىلەن ئېلىشنى ئىشلەيمىز. تىرناق كەلسە تىرناقنى بالدۇر ئىشلەيمىز.

$$\begin{aligned} & 4 + 7 \times 3 \\ & = 4 + 21 \\ & = 25 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & 12 \div 4 - 2 \\ & = 3 - 2 \\ & = 1 \end{aligned}$$

تۈزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تەلەپكە ئاساسەن ئىپادە تۈزۈپ ھېسابلاڭ:

* بىرىنچى قۇردىكى كۆك شارلارنىڭ سانى قىزىل شارلارنىڭ قانچە ھەسسىسى بولىدۇ؟

* ھەبىر قۇردىكى رەڭسىز شارلارنى ئىككى خىل رەڭدە بويلاڭ، بويغىنىڭىزغا ئاساسەن قانداق سوئاللارنى ئوتتۇرىغا قويالايسىز؟

81 \$

9 \$

* كومپيۇتېر ئېكرانىنىڭ باھاسى مائۇس باھاسىنىڭ قانچە ھەسسىسى بولىدۇ؟

* ئۆمەرنىڭ 18 دوللار پۇلى بار، مائۇستىن قانچىنى سېتىۋالالايدۇ؟

2. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىڭلارغا ئىشلەپ بېقىڭ:

$6 + 4 \div 2$	$(8 + 10) \div 9$	$12 - 24 \div 6$	$5 \times 2 - 8$
$(15 + 17) \div 8$	$63 \div 7 - 2$	$2 \times 6 \div 4$	$(50 - 25) \div 5$
$4 \times 9 \div 6$	$(100 - 46) \div 6$	$28 \div 7 + 10$	$72 \div 9 \times 8$

كۈنۈكمە

1. تەلەپكە ئاساسەن ئىپادە تۈزۈپ ھېسابلاڭ:

$7 \times 6 =$	$8 \times 5 =$	$9 \times 8 =$	$7 \times 8 =$	$7 \times 5 =$
$42 \div 7 =$	$40 \div 8 =$	$72 \div 9 =$	$56 \div 7 =$	$35 \div 7 =$
$42 \div 6 =$	$40 \div 5 =$	$72 \div 8 =$	$56 \div 8 =$	$35 \div 5 =$

2. ساندىق تولدۇرۇش.

1 2 3 4 5

$8 \div 4$ $10 \div 5$ $5 \div 5$ $2 \div 2$ $12 \div 6$ $5 \div 5$
 $1 \div 1$ $20 \div 5$ $3 \div 3$ $12 \div 4$
 $20 \div 5$ $9 \div 3$ $24 \div 6$ $18 \div 6$ $2 \div 2$
 $10 \div 5$ $25 \div 5$ $4 \div 2$ $24 \div 6$ $6 \div 3$
 $12 \div 3$ $8 \div 2$ $12 \div 6$ $3 \div 1$ $10 \div 2$

3. رەسىمگە قاراپ سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ:

\$ 6

\$ 4

\$ 5

\$ 3

- * ئابدۇراهمان \$ 15 غا نەچچە لۇڭگە سېتىۋالالايدۇ؟
- * ئىبراھىم \$ 12 غا نەچچە ئىستاكان سېتىۋالالايدۇ؟
- * ئابدۇللاھ \$ 24 غا نەچچە سائەت سېتىۋالالايدۇ؟
- * ئەنەس \$ 16 غا نەچچە بولقا سېتىۋالالايدۇ؟

4. يۆلىنىش بويىچە تۆۋەندىكىلەرنى ھېسابلاڭ:

<p>18 $\div 2$ $\times 6$ </p> <p>16 \rightarrow \rightarrow </p> <p>8 \rightarrow \rightarrow </p> <p>10 \rightarrow \rightarrow </p>	<p>2 $\times 3$ $\div 6$ </p> <p>4 \rightarrow \rightarrow </p> <p>6 \rightarrow \rightarrow </p> <p>8 \rightarrow \rightarrow </p>
<p>72 $\div 8$ $\times 5$ </p> <p>16 \rightarrow \rightarrow </p> <p>56 \rightarrow \rightarrow </p> <p>48 \rightarrow \rightarrow </p>	<p>3 $\times 6$ $\div 9$ </p> <p>6 $\times 6$ $\div 9$ </p> <p>2 $\times 8$ $\div 4$ </p> <p>3 $\times 8$ $\div 4$ </p>

5. نىڭ ئىچىگە « > » ، « < » ياكى « = » نى تولدۇرۇڭ.

$12 \div 6 \times 5 \bigcirc 7 \times 4 - 5$
 $24 \div 8 + 13 \bigcirc 35 \div 7 + 10$
 $12 + 12 \div 6 \bigcirc 4 \times 5 - 10$

$5 \times 6 + 20 \bigcirc 81 \div 9 \times 6$
 $9 \times 6 - 9 \bigcirc 8 \times 5 + 5$
 $4 \times 9 \div 6 \bigcirc 32 \div 8 \times 2$

6.

8 تالىپ ئوق ئاتقىلى تاققا چىققان بولسا، ھەر بىرى 7 پايدىدىن ئوق ئاتقاندى كېيىن ئوق ساندۇقىدا 23 پاي ئوق ئېشىپ قالغان. ئۇنداقتا ئۇلار ئەسلى تاققا قانچە پاي ئوق ئېلىپ چىققان؟ (1)

ئېشىپ قالغان ئوقنى ھەر بىرى 3 پايدىدىن ئاتماقچى بولسا، 8 تالىپقا ئېشىپ قالغان ئوق يېتەمدۇ؟ يەنە نەچچە پاي كاملايدۇ ياكى ئېشىپ قالىدۇ؟ (2)

7. كىم تاپشۇرۇق دەپتىرىگە چىرايلىق ئىشلەپ كېلەلەيدۇ؟

$14 \div 7 + 20$
 $7 \times 4 - 10$
 $(50 - 10) \div 5$
 $(22 + 10) \div 8$

$48 \div 6 \times 7$
 $(14 + 13) \div 3$
 $56 \div 7 \div 4$
 $9 \times 8 - 55$

$63 \div 7 + 40$
 $6 \times 8 - 18$
 $(90 - 9) \div 9$
 $(16 + 16) \div 4$

$49 \div 7 \times 9$
 $(12 + 13) \div 5$
 $72 \div 9 \div 2$
 $5 \times 5 - 15$

5.* □ لەرنىڭ ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

□ ÷ □ × □ = 24

□ × □ + □ = 12

دېتسىمېتىر ۋە مىللىمېتىر

1

بىز ئىلگىرى قىسىملاردا مېتىر بىلەن سانتىمېتىرنى ئۆگىنىپ كۆتكەن ئىدۇق، بۇ قىسىمىمىزدا يېڭىچە ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولغان دېتسىمېتىر ۋە مىللىمېتىر بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

نورمال بىر كىتاب ئوقۇغۇچىنىڭ ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 20 سانتىمېتىر، كەڭلىكى تەخمىنەن 10 سانتىمېتىر كېلىدۇ.

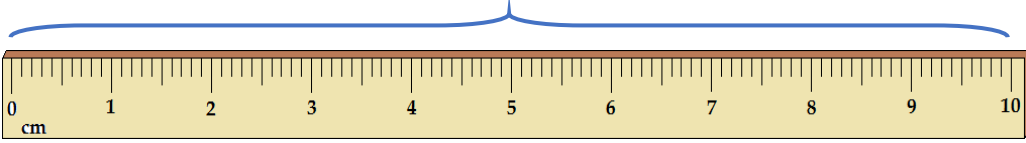

10 سانتىمېتىر 1 دېتسىمېتىرغا تەڭ. 20 سانتىمېتىر 2 دېتسىمېتىرغا تەڭ بولىدۇ.

بىز سىزغۇچ ئارقىلىق بىر دېتسىمېتىرنىڭ قانچىلىك چوڭلىقىنى كۆرۈپ باقايلى.

بىر دېتسىمېتىر (1 dm)

سىز بىر دېتسىمېتىر كېلىدىغان
بىر سىزىق سىزىلاسىز؟

يەنە قانداق نەرسىلەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن بىر دېتسىمېتىر
كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېقىڭ.

بىر مېتىرلىق سىزغۇچتا قانچە دانە بىر دېتسىمېتىر بارلىقىنى ساناپ
بېقىڭ ۋە بىر مېتىرنىڭ قانچە دېتسىمېتىرغا تەڭ بولىدىغانلىقىنى
ئېيتىپ بېرىڭ.

بىر مېتىر = () دېتسىمېتىر

2

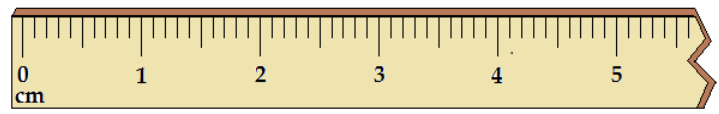
بۇ كىتابنىڭ قېلىنلىقى بىر
سانتىمېتىرغا يەتمەيدىكەن.

بۇ كىتاب تۈز سىزغۇچتا 4 كىچىك
كاتەكچە ئۇزۇنلۇقتىكەن.

سىزغۇچتىكى بىر سانتىمېتىر ئىچكى ھەربىر كىچىك ئارىلىقنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىر مىللىمېتىر بولىدۇ.

قېرىنداشنىڭ ئۇچى بىلەن سىزغۇچتىن بىر سانتىمېتىرنىڭ ئىچىدە كىچىك كاتەكچىدىن قانچە تال بارلىقىنى ساناپ بېقىڭ ۋە بىر سانتىمېتىرنىڭ قانچە مىللىمېتىرغا تەڭ بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

بىر سانتىمېتىر = () مىللىمېتىر

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئۆلچەپ بېقىڭ:

ئويىڭىزنىڭ ئاچقۇچىنىڭ توملىقى قانچە مىللىمېتىر؟

ئون ۋاراق قەغەزنىڭ توملىقى قانچە مىللىمېتىر؟

ساكۇنىڭ سىمىنىڭ توملىقى قانچە مىللىمېتىر؟

ئامبۇرنىڭ ئۇزۇنلۇقى قانچە دېتسىمېتىر؟

تېلفۇننىڭ توملىقى قانچە مىللىمېتىر؟ ئۇزۇنلۇقى قانچە دېتسىمېتىر؟

2. ئۆزىڭىزدىكى ئائىلە سايمانلىرىنىڭ ئىگىزلىكىنى، ئۇزۇنلۇقى، كەڭلىكى، پۇتلىرىنىڭ توملىقىنى ئاتا-ئانىڭىزنىڭ ياردىمى ئاستىدا ئۆلچەپ بېقىڭ. قانچە مېتىر، قانچە دېتسىمېتىر، قانچە سانتىمېتىر، قانچە مىللىمېتىر كېلىدىغانلىقىنى ئايرىم-ئايرىم ئېنىقلاپ بىر جەدۋەل تۈزۈپ بېقىڭ.

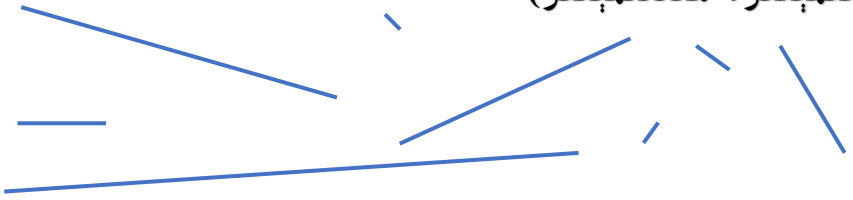

تۈرى	كەڭلىكى	ئۇزۇنلۇقى	توملىقى	ئىگىزلىكى
كارۋات				
ئۈستەل				
ئورۇندۇق				

3. چوڭ-كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇپ، نىڭ ئىچىگە ">" ياكى "<" ۋە ياكى "=" بەلگىلىرىنى تولدۇرۇڭ.

سانتىمېتىر 5 مىللىمېتىر 5 دېتسىمېتىر 3 سانتىمېتىر 3
 سانتىمېتىر 100 مېتىر 10 سانتىمېتىر 80 دېتسىمېتىر 8
 دېتسىمېتىر 21 + دېتسىمېتىر 9 سانتىمېتىر 3 + سانتىمېتىر 5

4. تۆۋەندىكى سىزىقلارنى تەخمىنى ئۆلچەپ بېقىڭ. (بىرلىكى: دېتسىمېتىر، مىللىمېتىر)

تىك شەكىلدە ھېسابلاش

كۆپەيتىش ۋە بۆلۈشنى تىك شەكىلدە ھېسابلاش

1

شەكىلدە ئىپادىلەپ باقايلى: $7 \times 4 = 28$, $9 \times 6 = 54$, $3 \times 5 = 15$ دېگەن ئىپادىلەرنى تىك

$$\begin{array}{r} 7 \times 4 = 28 \\ 7 \\ \times 4 \\ \hline 28 \end{array}$$

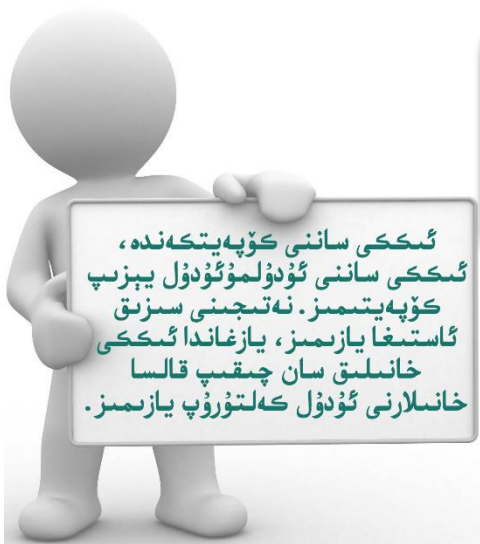
$$\begin{array}{r} 9 \times 6 = 54 \\ 9 \\ \times 6 \\ \hline 54 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \times 5 = 15 \\ 3 \\ \times 5 \\ \hline 15 \end{array}$$

تىك شەكىلدىكى كۆپەيتىش ئىپادىسىدە كۆپەيتكۈچى ۋە كۆپەيتىمىنىڭ ئورنى قەيەردە؟

$9 \leftarrow$ كۆپەيتكۈچى
 $\rightarrow \times 6 \leftarrow$ كۆپەيتىش
 \rightarrow بەلگىسى
 $54 \leftarrow$ كۆپەيتىمە

9 بىلەن 6 بىرلەر خانىسىدىكى سان
بولغانلىقتىن ئۆدۈل يازىمىز. 54 نىڭ
بىرلەر خانىسىدا 4 بولغانلىقتىن 9،
6، 4 لەرنى ئۆدۈلمۇ ئۆدۈل يازىمىز.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە ئىشلەڭ:

$$5 \times 3 =$$

5

$$\times 3$$

$$2 \times 7 =$$

2

$$\times 7$$

$$2 \times 8 =$$

2

$$\times 8$$

$$4 \times 6 =$$

4

$$\times 6$$

$$7 \times 9 =$$

7

$$\times 9$$

$$3 \times 7 =$$

3

$$\times 7$$

$$8 \times 5 =$$

8

$$\times 5$$

$$7 \times 6 =$$

7

$$\times 6$$

$$8 \times 3 =$$

8

$$\times 3$$

$$5 \times 4 =$$

5

$$\times 4$$

$7 \div 7 = 1$ ، $24 \div 8 = 3$ ، $54 \div 6 = 9$ دېگەن ئىپادىلەرنى تىك شەكىلدە ئىپادىلەپ باقايلى:

$$7 \div 7 = 1$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ 7 \overline{) 7} \\ \underline{7} \\ 0 \end{array}$$

$$24 \div 8 = 3$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ 8 \overline{) 24} \\ \underline{24} \\ 0 \end{array}$$

$$54 \div 6 = 9$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ 6 \overline{) 54} \\ \underline{54} \\ 0 \end{array}$$

بۆلۈنمە ← 3
 بۆلۈنگۈچى ← 8
 بۆلۈش بەلگىسى → 8
 3×8 نىڭ كۆپىيىتىمىسى ← 24
 24 → 24 بىلەن 24 نىڭ ئايرىمىسى

بۆلۈشنى تىك شەكىلدە يېزىشتا: بۆلۈش بەلگىسىنىڭ ئىچىگە بۆلۈنگۈچىنى يازىمىز، بۆلۈنگۈچىنى سول تەرىپىگە يازىمىز، بۆلۈنمىنى (يەنى نەتىجىنى) ئۈستىگە يازىمىز.

ئالدى بىلەن بۆلۈنگۈچىگە بىر ساننى كۆپەيتىپ بۆلۈنگۈچىگە تەڭ قىلىپ، ئاندىن بۆلۈنگۈچىدىن بىز كۆپەيتىپ چىققان نەتىجىنى ئالىمىز. بىز بۆلۈنگۈچىگە كۆپەيتكەن ئاشۇ سان (يەنى بۆلۈنمە) ئەسلى ئىپادىنىڭ نەتىجىسى بولىدۇ. مەسىلەن، بىز يۇقىرىدا كۆرۈپ ئۆتكەن ئۈچ ئىپادىگە ئوخشاش.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە ئىشلەڭ:

$15 \div 3 = \square$

$21 \div 7 = \square$

$24 \div 8 = \square$

$42 \div 6 = \square$

$72 \div 9 = \square$

$$\begin{array}{r} \square \\ 3 \overline{) 15} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 7 \overline{) 21} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 8 \overline{) 24} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 6 \overline{) 42} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 9 \overline{) 72} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$42 \div 6 = \square$

$27 \div 3 = \square$

$40 \div 5 = \square$

$32 \div 4 = \square$

$12 \div 2 = \square$

$$\begin{array}{r} \square \\ 6 \overline{) 42} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 3 \overline{) 27} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 5 \overline{) 40} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 4 \overline{) 32} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 2 \overline{) 12} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$14 \div 7 = \square$

$48 \div 8 = \square$

$36 \div 9 = \square$

$25 \div 5 = \square$

$28 \div 4 = \square$

$$\begin{array}{r} \square \\ 7 \overline{) 14} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 8 \overline{) 48} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 9 \overline{) 36} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 5 \overline{) 25} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 4 \overline{) 28} \\ \underline{0} \\ \square \\ \square \end{array}$$

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە ئىشلەڭ:

$2 \times 1 =$

$9 \times 8 =$

$7 \times 6 =$

$6 \times 4 =$

$5 \times 3 =$

$3 \times 6 =$

2

9

7

6

5

3

$\times 1$

$\times 8$

$\times 6$

$\times 4$

$\times 3$

$\times 6$

$54 \div 6 =$ $72 \div 8 =$ $32 \div 4 =$ $16 \div 2 =$ $49 \div 7 =$

2. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىخلارغا تىك شەكىلدە ئىشلەڭ:

$1 \times 6 =$ $12 \div 4 =$ $4 \times 5 =$ $30 \div 5 =$ $8 \times 5 =$
 $18 \div 3 =$ $4 \times 2 =$ $15 \div 5 =$ $4 \times 4 =$ $48 \div 6 =$
 $2 \times 2 =$ $20 \div 4 =$ $6 \times 4 =$ $9 \div 3 =$ $6 \times 9 =$

3. مىسالغا ئاساسەن بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

4. توغرا- خاتاسغا ھۆكۈم قىلىڭ. توغرىسىغا "✓" بەلگىسى، خاتاسغا "×" بەلگىسى قويۇڭ ھەمدە خاتاسنى تۈزىتىڭ.

5. سىزىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇڭ.

$56 \div 7$	$9 \overline{)18}$	$6 \overline{)36}$	2×9
6×3	$\begin{array}{r} 5 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 8 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$	$16 \div 2$
$18 \div 9$	$\begin{array}{r} 6 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$	$2 \overline{)16}$	8×6
5×4	$7 \overline{)56}$	$\begin{array}{r} 2 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$	$36 \div 6$

6. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتىرىشىڭىزگە تىك شەكىلدە

ھېسابلاڭ:

5×3	$8 \div 4$	4×7	$54 \div 9$	$15 + 23$	$74 - 9$
$46 + 34$	6×2	$81 \div 9$	$56 - 7$	$16 - 8$	$25 \div 5$
$36 \div 6$	$12 + 25$	$63 \div 7$	$23 - 18$	9×4	$81 + 19$
$90 - 67$	$14 \div 2$	$21 \div 3$	$56 + 18$	6×9	$13 + 13$
7×5	$65 - 45$	4×8	$89 - 58$	$56 \div 8$	$15 \div 5$
$14 + 14$	$72 \div 8$	5×3	$54 \div 6$	$27 \div 3$	$50 - 15$
$18 \div 2$	$48 + 23$	$70 - 42$	8×4	$24 \div 6$	5×8

7. سىز كۆپەيتىش ۋە بۆلۈش ئەمەللىرىنى تىك شەكىلدە ھېسابلاش ئۈچۈن نېمىلەرگە دىققەت قىلىش لازىملىقىنى ساۋاقدىشىڭىز بىلەن مۇلاھىزە قىلىڭ، ئاندىن ئاچقۇچلۇق نۇقتىلارنى خاتىرە دەپتىرىشىڭىزگە چىرايلىق خاتىرە قالدۇرۇڭ.

ئومۇمىي تەكرار

مەن ئۆگىنىپ بولغان مەزمۇنلار:

بۆلۈش

8 | 72

$72 \div 8 = 9$

$72 \div 9 = 8$

بۆلۈنگۈچى

بۆلۈنمە

بۆلگۈچى

$(7 + 2) \times (13 - 9) \div 6$

$= 9 \times 4 \div 6$

$= 36 \div 6$

$= 6$

كۆپەيتىش

9

$\times 8$

$9 \times 8 = 72$

$8 \times 9 = 72$

كۆپەيتكۈچى

كۆپەيتىمە

1. رەسىمگە قاراپ كۆپەيتىش ئىپادىسىدىن ئىككىنى، بۆلۈش ئىپادىسىدىن ئىككىنى تۈزۈڭ.

___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

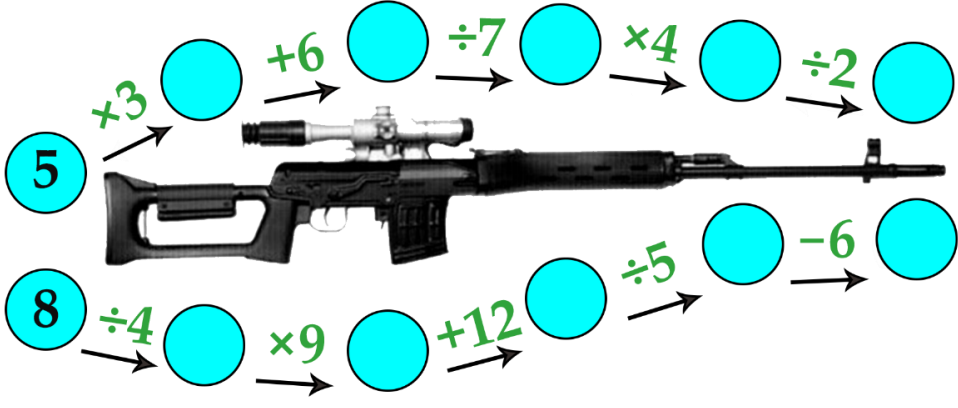
___ × ___ = ___

___ ÷ ___ = ___

2. تەلەپكە ئاساسەن رەسىم سىزنىڭ، ئاندىن ئىپادە تۈزۈڭ.

- (1) ھەربىر قۇرغا 6 دانە ■ نىڭ دىن 4 قۇر سىزىمىز.
- (2) ئالدى بىلەن 24 دانە ▲ نى سىزىمىز. ئاندىن ھەر 3 دانىسىنى بىر دائىرىگە ئالىمىز.
- (3) ئالدى بىلەن 15 دانە ● نى سىزىپ، ئاندىن ● لارنى تەڭ 5 ئۈلۈشكە ئايرىمىز.
- (4) ئالدى بىلەن 7 دانە ☾ نى سىزىپ، ئاندىن ☀ نى سىزىپ، سىزغان ☾ نىڭ سانى ☀ نىڭ سانىنىڭ 2 ھەسسىسىگە توغرا كەلسۇن.

3. تولدۇرۇپ بېقىڭ.

4. تۆۋەندىكى جەدۋەلنى مۇۋاپىق سان بىلەن تولدۇرۇڭ.

3	2	7	6	5	6	8	4	5	كۆپەيتكۈچى
8	1	4	8	3	9	6	2	6	كۆپەيتكۈچى
									كۆپەيتىمە

10	49	15	36	24	81	64	27	40	بۆلۈنگۈچى
2	7	3	6	4	9	8	3	5	بۆلگۈچى
									بۆلۈنمە

5. تۆۋەندىكى ھېسابلاش ئىپادىلىرىنى مۇۋاپىق كېلىدىغان)
(لارنىڭ ئىچىگە يېزىڭ.

$72 \div 8$ 2×3 $48 \div 6$ $35 \div 7$ $24 \div 6$ 1×7
 () > () > () > () > () > ()

6. كاتەكچە ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

$4 \times \square = 36$ $28 \div \square = 4$ $18 \div \square = 6$ $16 \div \square = 2$
 $27 \div \square = 3$ $54 \div \square = 6$ $64 \div \square = 8$ $5 \times \square = 40$

7. قېنى، كىم ھەممىسىنى توغرا ھېسابلىيالايدۇ؟

$48 \div 8 =$ $36 - 6 =$ $9 \times 8 =$ $14 + 7 =$ $16 \div 2 =$
 $25 + 5 =$ $25 \div 5 =$ $72 + 8 =$ $12 - 6 =$ $8 \times 5 =$
 $14 \div 2 =$ $45 - 5 =$ $25 + 8 =$ $50 - 12 =$ $7 \times 6 =$
 $9 \times 4 =$ $64 - 8 =$ $56 \div 7 =$ $49 + 7 =$ $32 - 8 =$

8. بۇنىڭ ئىچىگە " + " ، " - " ، " \times " ، " \div " بۇ تۆت

ئەمەلدىن ماس كېلىدىغانلىرىنى تولدۇرۇڭ.

$10 \bigcirc 2 = 5$ $16 \bigcirc 8 = 8$ $5 \bigcirc 3 = 15$ $24 \bigcirc 6 = 4$
 $9 \bigcirc 3 = 6$ $7 \bigcirc 6 = 13$ $20 \bigcirc 4 = 5$ $5 \bigcirc 1 = 5$

9. چوڭ- كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇپ، نىڭ ئىچىگە ">"

ياكى "<" ۋە ياكى "=" بەلگىلىرىنى تولدۇرۇڭ.

5 سانتىمېتىر \bigcirc 5 دېتسىمېتىر 5 مىللىمېتىر \bigcirc 5 سانتىمېتىر
 20 دېتسىمېتىر \bigcirc 60 سانتىمېتىر 1 مېتىر \bigcirc 100 سانتىمېتىر
 9 دېتسىمېتىر + 7 دېتسىمېتىر \bigcirc 6 دېتسىمېتىر + 7 سانتىمېتىر

10. قېنى كىم ئوخشىمىغان ئىپادىلەرنى تۈزلەيدۇ؟

× =

÷ =

÷ =

11. تۆۋەندىكى جەدۋەلنى تولدۇرۇڭ.

9	8	7	6	5	4	3	2	1	×
								1	1
							4		2
				15					3
									4
									5
									6
									7
			48						8
81									9

12. تۆۋەندىكىلەرنى ھېسابلاڭ:

$3 \times 8 =$	$4 \times 5 =$	$6 \times 6 =$	$9 \times 3 =$	$2 \times 7 =$	$5 \times 1 =$
3	4	6	9	2	5
$\times 8$	$\times 5$	$\times 6$	$\times 3$	$\times 7$	$\times 1$

$72 \div 9 =$	$20 \div 5 =$	$30 \div 5 =$	$48 \div 8 =$	$42 \div 6 =$
$9 \overline{) 72}$	$5 \overline{) 20}$	$5 \overline{) 30}$	$8 \overline{) 48}$	$6 \overline{) 42}$

13. سىزنىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇڭ.

$5 \overline{) 35}$	$48 \div 8$	$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$	5×9
$\begin{array}{r} 4 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$	7×8	$9 \overline{) 27}$	$27 \div 9$
$8 \overline{) 48}$	4×6	$\begin{array}{r} 5 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$	$54 \div 6$
$\begin{array}{r} 7 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$	$35 \div 5$	$6 \overline{) 54}$	2×3

14. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىڭلارغا تىك شەكىلدە

ھېسابلاڭ:

8×9	$12 \div 4$	$85 + 14$	$97 - 35$	100×0	$6 \div 3$
$54 \div 6$	3×10	$56 - 28$	$38 + 22$	$16 \div 2$	5×3
$12 + 52$	$18 \div 9$	4×6	$61 - 32$	2×4	$90 \div 9$
$74 - 56$	3×3	$43 + 12$	$14 \div 7$	$23 + 15$	$75 - 32$

15. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تاپشۇرۇق دەپتېرىڭىزگە قاندىلىك ئۇسۇلدا چىرايلىق ئىشلەڭ:

$(7 + 8) \div (18 - 13)$ $(4 \times 7 + 4) \div 8 \div 2$ $(10 + 20 - 14) \div 4$
 $7 \times 6 + 8 - 40 \div 5$ $(48 + 24) \div 8 \times 2$ $72 \div 9 \times 2 \div 4 \times 5$
 $(18 + 45) \div 7 + 49$ $8 + 15 - 15 \div 3 \times 2$ $(19 + 6) \div 5 \times 3 - 7$
 $(5 \times 4 + 7) \div 3 + 56$ $4 \times 6 \div 8 \times 5$ $81 \div 9 \times 4 \div 6$

16. قۇرئان تاللىشىش مۇسابىقىسىدە كىم بىرىنچى بولالايدۇ؟

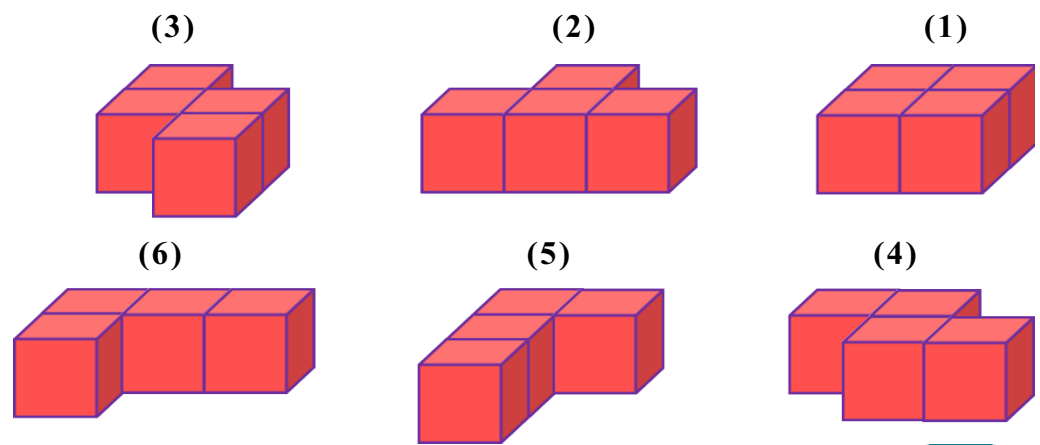

Pyramid 1: 8×9 , $3 \times 4 \div 6$, $(15 + 15 - 20) \div 2$, $(7 \times 9 + 9) \div 8 \div 3 \times 5$
 Pyramid 2: $54 \div 9$, $49 \div 7 \times 8$, $(90 - 60 + 12) \div 7$, $45 \div 9 \times 6 + 63 \div 9 \times 3$

17. كاتەچە ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

6	×	2	=	÷	=		
÷		÷		÷		÷	÷
3	×		=	÷	3	=	
	×	1	=	×		=	2

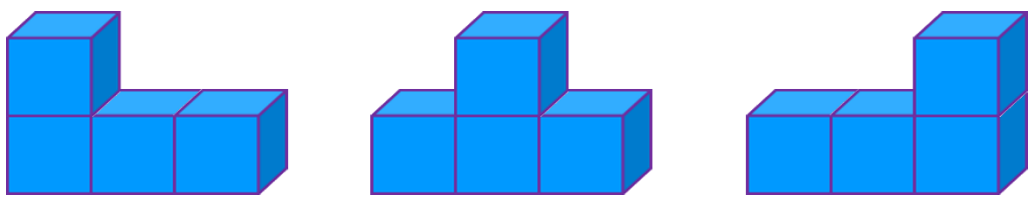
18. تىزىپ بېقىڭ، ئېيتىپ بېقىڭ.

(1) ئۇدۇلدىن قارغاندا بۇنداق كۆرۈنۈشىدىن قانچىسى بار؟

(2) ياندىن قارغاندا بۇنداق كۆرۈنۈشىدىن قانچىسى بار؟

19. ئالدى بىلەن تىزىپ بېقىڭ، ئاندىن كۈزىتىڭ.

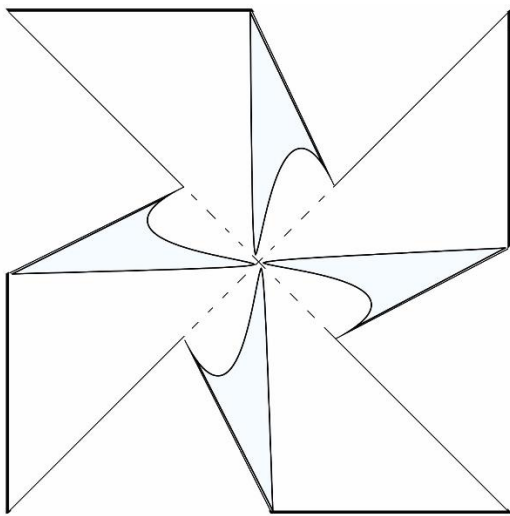
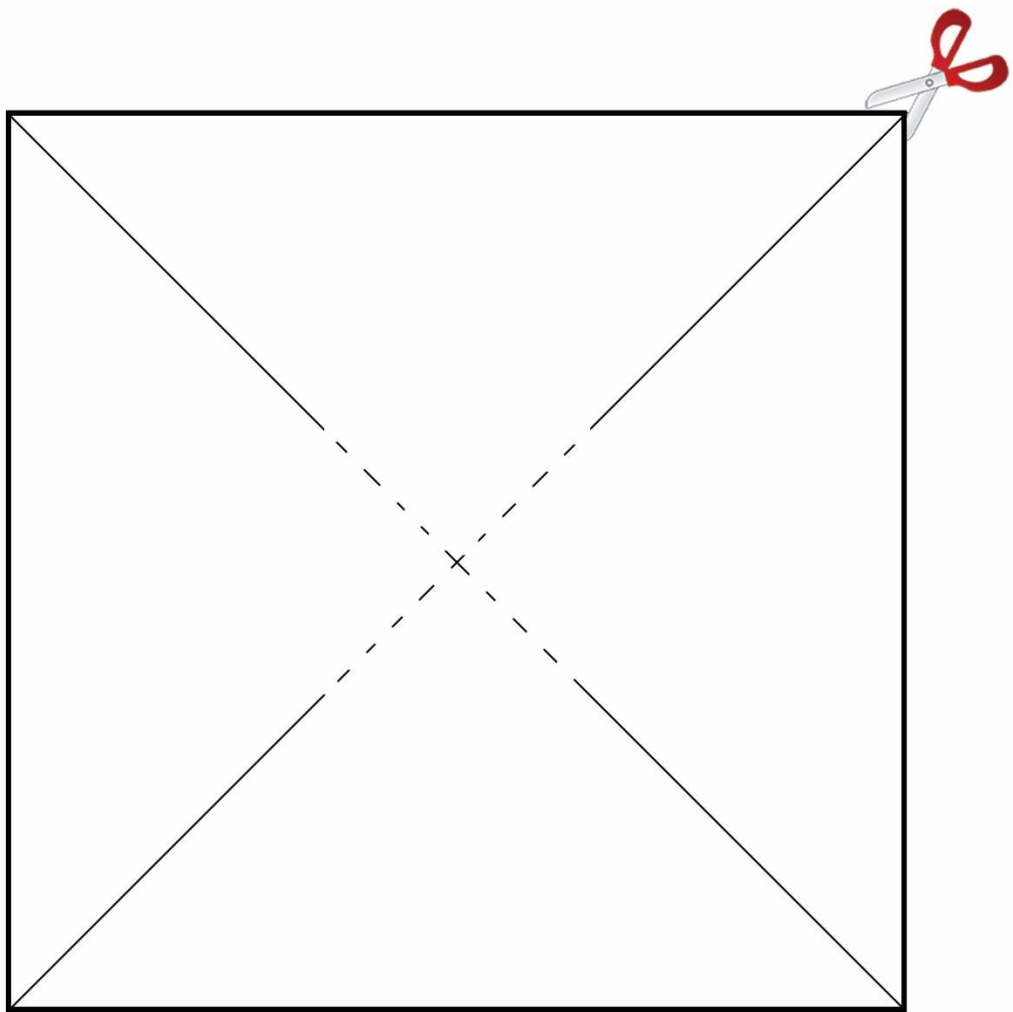
قايسى تەرەپتىن قارغاندا بۇ ئۈچ شەكىلنىڭ كۆرۈنگەن شەكلى ئوخشاش بولىدۇ؟ قايسى تەرەپتىن قارغاندا بۇ ئۈچ شەكىلنىڭ كۆرۈنگەن شەكلى ئوخشاش بولمايدۇ؟

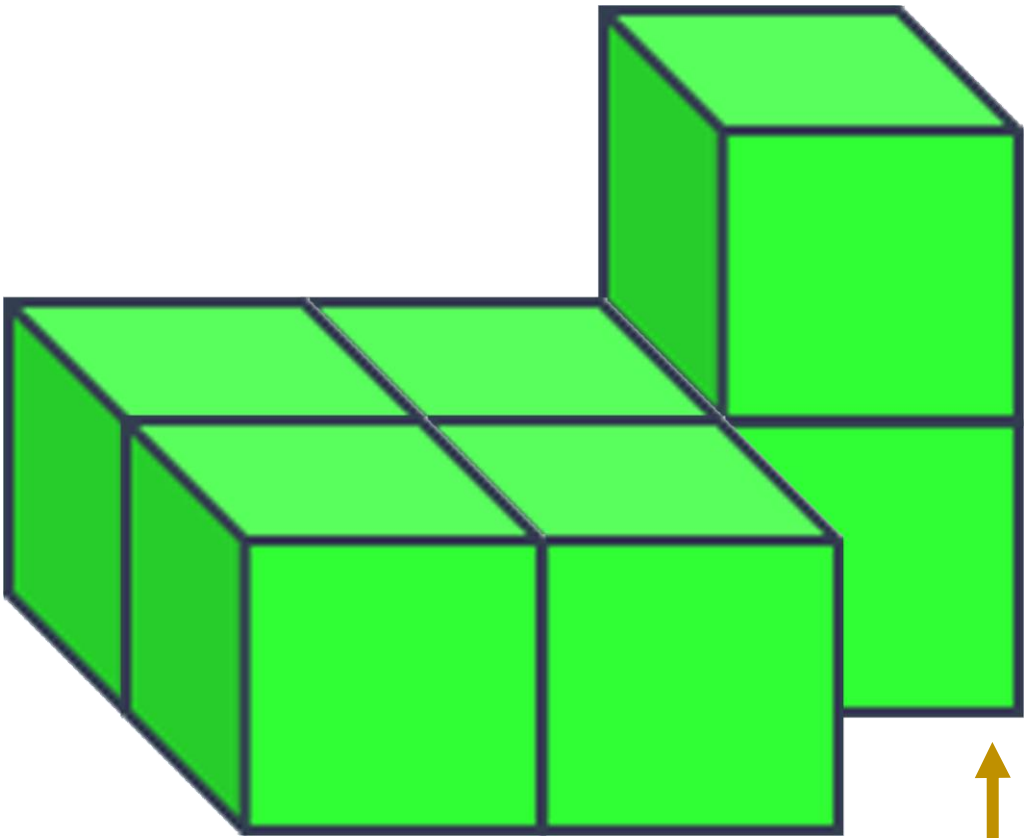
بىرىن 10 غىچە كەرزە جەدۋىلى

$1 \times 0 = 0$ $1 \times 1 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 3 = 3$ $1 \times 4 = 4$ $1 \times 5 = 5$ $1 \times 6 = 6$ $1 \times 7 = 7$ $1 \times 8 = 8$ $1 \times 9 = 9$	$2 \times 0 = 0$ $2 \times 1 = 2$ $2 \times 2 = 4$ $2 \times 3 = 6$ $2 \times 4 = 8$ $2 \times 5 = 10$ $2 \times 6 = 12$ $2 \times 7 = 14$ $2 \times 8 = 16$ $2 \times 9 = 18$	$3 \times 0 = 0$ $3 \times 1 = 3$ $3 \times 2 = 6$ $3 \times 3 = 9$ $3 \times 4 = 12$ $3 \times 5 = 15$ $3 \times 6 = 18$ $3 \times 7 = 21$ $3 \times 8 = 24$ $3 \times 9 = 27$
--	---	--

$4 \times 0 = 0$ $4 \times 1 = 4$ $4 \times 2 = 8$ $4 \times 3 = 12$ $4 \times 4 = 16$ $4 \times 5 = 20$ $4 \times 6 = 24$ $4 \times 7 = 28$ $4 \times 8 = 32$ $4 \times 9 = 36$	$5 \times 0 = 0$ $5 \times 1 = 5$ $5 \times 2 = 10$ $5 \times 3 = 15$ $5 \times 4 = 20$ $5 \times 5 = 25$ $5 \times 6 = 30$ $5 \times 7 = 35$ $5 \times 8 = 40$ $5 \times 9 = 45$	$6 \times 0 = 0$ $6 \times 1 = 6$ $6 \times 2 = 12$ $6 \times 3 = 18$ $6 \times 4 = 24$ $6 \times 5 = 30$ $6 \times 6 = 36$ $6 \times 7 = 42$ $6 \times 8 = 48$ $6 \times 9 = 54$
---	--	--

$7 \times 0 = 0$ $7 \times 1 = 7$ $7 \times 2 = 14$ $7 \times 3 = 21$ $7 \times 4 = 28$ $7 \times 5 = 35$ $7 \times 6 = 42$ $7 \times 7 = 49$ $7 \times 8 = 56$ $7 \times 9 = 63$	$8 \times 0 = 0$ $8 \times 1 = 8$ $8 \times 2 = 16$ $8 \times 3 = 24$ $8 \times 4 = 32$ $8 \times 5 = 40$ $8 \times 6 = 48$ $8 \times 7 = 56$ $8 \times 8 = 64$ $8 \times 9 = 72$	$9 \times 0 = 0$ $9 \times 1 = 9$ $9 \times 2 = 18$ $9 \times 3 = 27$ $9 \times 4 = 36$ $9 \times 5 = 45$ $9 \times 6 = 54$ $9 \times 7 = 63$ $9 \times 8 = 72$ $9 \times 9 = 81$	$10 \times 0 = 0$ $10 \times 1 = 10$ $10 \times 2 = 20$ $10 \times 3 = 30$ $10 \times 4 = 40$ $10 \times 5 = 50$ $10 \times 6 = 60$ $10 \times 7 = 70$ $10 \times 8 = 80$ $10 \times 9 = 90$
--	--	--	---

بۇ شەكىلنىڭ پەرخىل ئورۇندىن كۆرۈنۈشلىرى

